

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GEORG BRUUN

HALVTREDS AAR

BLADE AF
KOLDING LATIN- OG REALSKOLES
OG
KOLDING HØJERE ALMENSKOLES
HISTORIE 1880-1930

V. SCHÆFFERS FORLAG

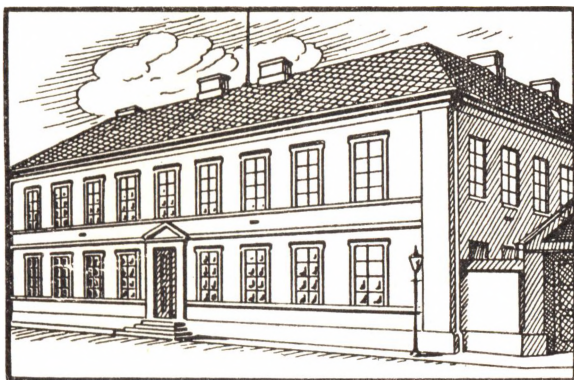
KOLDING - MCMXXX

HALVTREDS AAR

TILEGNET
SIGURD MÜLLERS MINDE

GEORG BRUUN

HALVTREDS AAR

BLADE AF KOLDING LATIN- OG
REALSKOLES OG KOLDING HØJERE
ALMENSKOLES HISTORIE
1880—1930

V. SCHÆFFERS FORLAG
KOLDING - MCMXXX

Forord.

»Halvtreds Aar« er et Uddrag af en fyldigere Skildring af »Kolding Latin- og Realskole«s og »Kolding højere Almenskole«s Historie, ogsaa efter 1901, som til sin Tid vil blive givet til Skolens Arkiv.

I mine tidligere Bøger »Dronning Dorotheas Skolehus«, »Seks Rektorer« og »Vejle Amts højere Realskole i Kolding« har jeg behandlet Tidsrummene 1537–1725 og 1800–1880. Af flere Grunde er det tvivlsomt, om jeg vil komme til at give en Skildring af Perioden 1726–1800.

Kolding, i Marts 1930.

Georg Bruun.

Indhold.

	Side
I. Skolens Oprettelse og Indvielse	9
II. Bygninger, Legepladsen. Varme, Lys og Renlighed. Inventar, Billedsamling, Bibliotek	14
III. Økonomiske Synspunkter. Lærerløbninger. Skolepenge, Fripladser, Legater. Stats- og Amtstilskud	32
IV. Elevtal, Karakterer, Straffe, Drengetyranni	45
V. Skolens Stilling som kommunal Skole. Private Forberedelsesskoler. Enhedsskolens Fremgang.	54
VI. Fester. Skoleballer. Skolekomedier. Skovture. Majfest og Kransegilde. Translokationen	63
VII. Elevforeninger. Skoleblade. Skæmteviser	85
VIII. Karl Vilhelm Theisen	98
IX. Sigurd Hjorth Müller	111
X. Efter 1901. Tilbageblik og Fremblik	136
Noter	145

I.

Skolens Oprettelse og Indvielse.

»Vejle Amts højere Realskole i Kolding«, der i 1856 oprettedes til Erstatning for den nedlagte Lærdscole blev aldrig vel set i Kolding. Amtsskolen var en Nødhjælp i en Tvangssituation og betegnede en Nedgang i Sammenligning med Statsskolen, der straaledede med dobbelt Glans, da man havde mistet den. Amtsskolen var ikke Byens Skole, men Amtets, alle Afgørelser blev truffet i Vejle, Kolding By var uden Indflydelse paa dens Ledelse. Den Forældrekreds, der samlede sig om Byens Borgerskole, var misfornøjet med, at baade Lærdskolens Bygning og den aarlige Bevilling paa 1500 Rdl. brugtes til Realundervisning for de velhavende Proprietærers Sønner i Stedet for til en Forbedring af Byens Borgers Skole, og den unge *C. Berg*, den Gang Lærer ved Borgerskolen, gjorde sig til Talsmand for denne Misfornøjelse i en Række fortræffelige Artikler i »Kolding Avis«. Byens Embedsmænd og det velhavende Borgerskab følte bittert Savnet af den lærde Skole til Uddannelse af deres Sønner, og

gjorde gentagne Forsøg paa at faa Skolens Undervisning udvidet ved Oprettelsen af Latinklasser, i hvert Fald til 16 Aars Alderen. Det sidste mislykkede Forsøg blev gjort i 1866, efter at Haderslev lærde Skole var blevet utilgængelig for Elever nord for den ny Grænse. Planen strandede, fordi hverken Ministeriet eller Amtet vilde fremme den.

Konsul Grau.

I 1875 rejste Konsul *Grau* atter Sagen paa et Borgermøde, og da i 1877 Amtsskolens Undervisning truedes af et fuldstændigt Sammenbrud paa Grund af stigende Elevtal og planløs Opflytning, indgav 47 Forældre en Adresse til Byraadet om at gøre Skridt til Afhjælpning af Skolens Mangler. Underskriverne krævede flere Klasser, Ansættelse

af flere Lærere, endelig Oprettelse af en studerende Afdeling, saa at Examen artium kunde tages ved Skolen. Sagen var formelt set Byraadet uvedkommende, men det kunde ikke overhøre et Nødraab fra en stor Kreds af Borgere. Der rettedes en Henvendelse til Vejle Amts Skoleraad, et Fællesudvalg af Delegerede fra Amt og By blev nedsat, og efter lange og besværlige Forhandlinger blev der 19. April 1879 ved et Møde

paa Kolding Raadhus truffet en Overenskomst mellem Amtet og Byen. Amtsskoleraadet overgav Bestyrelsen af Skolen og alle Rettigheder til Byen, mod at denne i Amtsskolens Sted efter en af Ministeriet billiget Plan oprettede en »Latin- og Realskole«, til hvilken Amtet paatog sig at udrede et aarligt Bidrag paa 2000 Kr. Skolen skulde styres af et for 6 Aar valgt Forstanderskab paa 5 Medlemmer, de 4 valgte af Kolding Byraad, den femte af Vejle Amts Skoleraad.

»Kolding Latin- og Realskole« er Danmarks første kommunale lærde Skole. Hvad der tidligere skyldtes Kirkens Støtte, Kongers Naade eller Lovgivningens Bestemmelser, søgtes her for første Gang ordnet som en borgerlig-kommunal Opgave. Nu, da andre Byer har efterlignet Koldings Eksempel, forekommer Begrebet kommunal Latin-skole ganske selvfølgeligt, men i 1879 var Tanken helt ny, saa at Ministeriet kun nølende gav sin Tilslutning. Borgerskabets Stolthedsfølelse over at turde paatage sig en saa stor Opgave, fremgaar af Udtalelser i Byens Blade: »Ved Oprettelsen af »Kolding Latin- og Realskole« er Kolding Kommune blevet den første i Landet, Hovedstaden ikke undtaget, der har optaget den højere Undervisning i sit offentlige Skolevæsen . . . . Det er en Selvfølge, at Kommunen tør regne sig dette som en Ære, men ganske vist kan det heller ikke overses, at der kan være økonomiske Betæneligheder knyttede til Sagen, en vis Fare for, at Udgifterne til denne højere Undervisning kan

stille et for stort Krav til Kommunens Kasse«. Stolthedfølelsen fik sit officielle og højtidelige Stempel ved en latinsk Indskrift paa Skolens tredje Rektortavle, gaaende ud paa, at den i 1856 nedlagte Lærdscole i 1880 var genrejst som »Kolding Latin- og Realscole« ved det koldingensiske Borgerskabs rosværdige Omsorg:

cura autem laudabili civitatis Coldingensis
restituta est et nomine.

»Kolding Latin- og Realscole« signata est.

»Kolding Latin- og Realscole« begyndte Undervisningen den 17. August 1880. Den højtidelige Indvielse kunde paa Grund af nødvendig Ombygning først foregaa den 7. Oktober. I Lighed med, hvad der havde fundet Sted ved den pragtfulde Indvielse af Lærdskolens ny Bygning 23. Oktober 1845, forkyndte Klokkeringning fra St. Nicolai Kirke, »Skolens Nabo«, Kl. 10 om Formiddagen, at nu tog Festligheden sin Begyndelse. I »den smukt dekorerede Solennitetsaal« var til Stede Byraadet, Skolekommissionen, Provsten, Byens Præster, Skoleinspektøren, Skolens Lærere og Elever og mange Forældre. Efter Afsyngelsen af Henrik Hertz' »Helligt være for vor Sjæl« holdtes Taler af Borgmester *Schjørring*, Pastor *Leuning* og Skolens Bestyrer *Karl Theisen*. Den sidste fremhævede »den Kendsgerning, at det er Byen selv, der har taget Initiativet til denne Skole og derved paa denne Vej vist sig som en Banebryder, hvor den endogsaa har overfløjet Landets største

Kommune, København . . . . Skolen vil naturligvis have sine Børnesygdomme at gennemgaa, men det er mit faste Haab og Tro, at den vil vokse op til at have Marv i Knoglerne og staa jævnbyrdig med Landets andre højere Dan- nelsesanstalter«. Højtideligheden afsluttedes med Christian Richardts »Saa vil vi da øve vort Øje, vor Mund«, skrevet i September 1864:

Saa vil vi da øve vort Øje, vor Mund,
 som Fuglen i Lunden sin Strube,
 og nytte vor Evne og øge vort Pund,
 og grave i Kundskabens Grube;
 af Slægters Bedrift,
 af Skabningens Skrift
 som Bierne sanke til Kube.

Og gik der et Uvejrs med knusende Magt
 saa vidt over Dannemarks Strande,
 des meer maa vi Ungskoven tage i Agt,
 at Grenenes Marv sig kan danne;
 og bede vor Gud
 bevare hvert Skud,
 saa atter det løves om Lande. ¹⁾

II.

Bygninger, Legepladsen. Varme, Lys og Rengøring. Inventar, Billedsamling, Bibliotek.

1.

Af den gamle Bygnings 25 Lokaler er kun 6 som i 1845. Alle de andre er enten nyindrettede eller lavet om, undertiden flere Gange. Det samme gælder Trappe- og Indgangsforhold i søndre Fløj. En Beskrivelse i Enkeltheder af de foretagne Forandringer vilde kræve mange Sider i denne Bog, vidtløftige Forklaringer, Grundrids og indviklede Kompasangivelser, saa at jeg maa nøjes med at give Hovedtrækkene.

Da Rektor *Ingerslev* i 1844 sammen med Arkitekt *Nebelong* udarbejdede Planerne for den ny Bygning, havde han forstaaet at varetage sine egne og fremtidige Rektors Interesser, saa at Kong Christian den Ottende ved sit Besøg 1847 spøgefuldt, men med en Brod i Spøgen, kunde sige, at det var en aldeles fortrinlig Rektorbolig med tilhørende Skole. I Rektor *Ingerslevs* Tid havde Lejligheden 11 Værelser paa 1. Sal. Skønt Rektor *Lassen* i 1856 maatte afgive to af disse, var Rektorboligen endnu en af Byens mest rumme-

lige Lejligheder, saa at der kunde stilles en Række Værelser, ogsaa Sovegemakker, til Raadighed for

Lærer Karl Hansen.

Kong Frederik den Syvende og Grevinde Danner, da de den 29. September 1858 besøgte og overnattede i Kolding. I 1880 inddroges yderligere 3 Værelser af Rektorboligen til Skolebrug, des-

uden hele Overlærer *Knud Høyers* Lejlighed i søndre Fløjs Stueetage.

I Sommeren 1885 tilbyggedes en nordre Fløj, to Etager høj, ca. 33 Alen lang, hvori indrettedes en ny Gymnastiksal, Bibliotek og naturhistorisk-fysisk Lokale.

Da Skolens økonomiske Status forringedes i Halvfemserne, hvorom mere i et følgende Kapitel, og da baade Byraadet og Forstanderskabet krævede, at Skolen skulde betale sig, medførte dette en vidtdreven Sparsommelighed i Skolens Administration, ogsaa med Hensyn til Bygningernes Vedligeholdelse. Da der ved Budgetforhandlingen i Byraadet 1897 klagedes over Skolens Underskud, erklærede Sagfører *Hansen*, at Forstanderskabets Sparsommelighed fremgik af, at Vinduessprosserne raadnede op. Det afgørende Ord blev sagt af Fabrikant *I. A. Hansen*, der udtalte, at Skolen lignede en Ruin, baade udvendig og indvendig, og trængte til en grundig Reparation. Udtalelsen virkede, og der blev bevilget et større Beløb til Bygningens Istandsættelse, alene til Vinduernes Træværk gik ca. 1100 Kr, et betydeligt større Beløb til Fornyelse af Gulv i mange Klasseværelser. Siden da er der passet bedre paa med Hensyn til aarlig Vedligeholdelse.

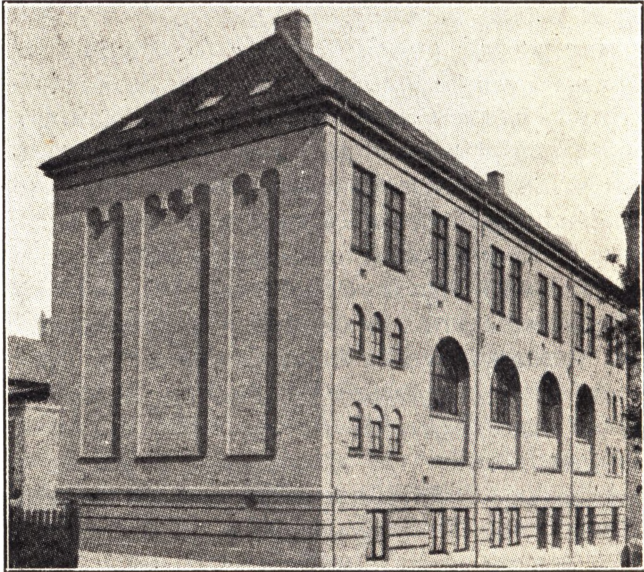
Da *Karl Hansens* Forberedelsesskole i 1901 blev overflyttet til Latinskolen, blev Rektors Lejlighed omdannet til Klasseværelser. Desuden medførte Fællesundervisningens Indførelse i 1897 og Sløjdundervisningens Indførelse i 1899, at man indret-

tede et stort Lokale i Stuen i søndre Fløj ved Inddragning af den gamle Port og det store Brænderum, og Elevtallets fortsatte Stigning efter 1901, at der i 1907 blev sat en Etage paa denne søndre Fløj til Indrettelsen af et fysisk Arbejdsværelse og et nyt Klasselokale.

Hermed var alle Muligheder for Udvidelser i den gamle Skolebygning opbrugte, og da Elevtallet i de følgende Aar var i fortsat Stigen, maatte man tage Spørgsmaalet om en ny Bygning op til Overvejelse. Med denne Nødvendighed for Øje havde Skoleudvalget allerede i 1910 købt nogle Smaahuse nord for Skolen, men Sagens Afgørelse trak ud, fordi adskillige store Spørgsmaal blev inddraget i Forhandlingerne, Forbindelsen med Borgerskolen, Forberedelsesafdelingens Nedlæggelse, Opretelsen af et matematisk Gymnasium, en ny Skoleplan med højere Lærerlønninger. Imens var Skolens Rammer ved at sprænges. Klasserne var overfyldte, i 1912 kunde af 29 til 1. G. anmeldte Elever kun 18 optages, i 1913 maatte man af Pladshensyn nægte 10 Elever Optagelse i 1. M. Elevtallet naaede i 1913 op til 341. Under disse Aars Overvejelser var flere Planer fremme. Der var Tale om en hel ny Bygning paa Byens ledige Grund i Katrinegade ved Siden af den kommunale Drengeskole, med Plads til 500 Elever. En saadan Bygning vilde koste 210,000 Kr. Dernæst forhandlede man om en Udvidelse i den nedlagte Fattiggaards Have Syd for Kirkestræde, i Forbindelse med en Gaderegulering, saaledes at Kirke-

stræde erstattedes med en Gade fra Vestergade til Skolegade. Det kan nu med Sikkerhed siges, at denne Ordning vilde have været den bedste, da den vilde have skabt Mulighed for fortsatte

Den ny Gymnasiaeygning.

Udvidelser. Men Planens Gennemførelse vilde koste 140,000 Kr. De store Summer skræmmede, og man enedes til sidst baade i Skoleudvalg og Byraad om Opførelsen af en ny Bygning paa Skolens egen Grund ud mod Kirkestræde. »Derved«, udtalte Udvalgets Formand, Hr. Bankdirektør *Bech*, ved Bygningens Indvielse i 1915, »har man op-

Korridoren i den ny Bygning.

naaet at blive paa den gamle Plads, hvor alle Traditionerne samler sig om den gamle Skole, der har oplevet saa mange skiftende Tider«.

Udgifterne til den ny Bygning, med 6 Klasseværelser til Gymnasiets Klasser, en stor Gymnastiksal, Sløjdsal, Pedelbolig og to nye Laboratorier, desuden to W. C. Bygninger, et nyt Halvtag og en Cyklestald, beløb sig til ca. 78,000 Kr. Desværre bevirkede den for lille Byggeplads og Gadeudvalgets Krav om et frit Hjørne ud mod Skolegade, at Gymnastiksalens Omklædningsrum og Sløjdsalens Materialværelse blev mindre end ønskeligt.²⁾

2.

Det var i god Overensstemmelse med Fordelingen af Bygningens Værelser, at Rektor *Ingerslev* af den ubebyggede Grund foruden sin private Gaard fik tildelt de tre Fjerdedele til Have, saa at Skolens Legeplads maatte nøjes med den ene Fjerdedel, Stykket mellem de to Fløje, omtrent 1000 □ Alen. Denne Fordeling opretholdtes i Amtsskolens Tid, idet den store Have deltes mellem Rektor *Lassen* og *Knud Høyer*. I 1880 inddroges Havens nordlige Halvdel til Legeplads, saa at Rektor *Theisen* kun beholdt den sydlige Halvdel med Havehuset. I Rektors Have stod et stort Bergamottræ, hvis Frugter ogsaa i umoden Tilstand var meget eftertragtede af Eleverne, selv om de kun kunde faa fat paa dem ved at løse en af Staverne i det oftest raadne Stakit. I 1901

blev Rektorhaven inddraget under Legepladsen, idet dog Hjørnet ud mod Kirkestræde og Skolegade bevarede Karakter af Have med Buske og Gange. Her opholdt de mindste Elever fra 6–9 Aar sig under Tilsyn af en Lærerinde, medens Eleverne fra 9–18 Aar var henvist til den øvrige Plads med Inspektors og Inspektricens Tilsyn.

Legepladsen blev aldrig bragt i god Stand. Drænrørene var fra først af for smaa og tilstoppedes stadig af Træernes Trevlerødder. Paa Grund af det uheldige Fald og den daarlige Dræning samledes Regnvandet i smaa og store Pytter paa Pladsens nederste Del. Belægningen var til Tider fint Grus, der hurtigt blev til Ælte, til Tider skarpt Grus, der ødelagde Fodtøjet. Der blev flere Gange forhandlet om Asfaltering eller Flisebelægning, men af økonomiske Grunde blev en grundig Forbedring aldrig gennemført.

I Regnvejr samledes Disciplene i Gymnastiksalen. Følgen var Gulvets Tilsmudsning, og naar Mudret tørredes, Ophvirvling af Støv, saa at Gymnastikundervisningen i de følgende Timer baade var urenlig og sundhedsfarlig. Først i 1905 lod Skoleudvalget sig overtale til at bevilge et Beløb til Opførelsen af et lavt og skummelt Halvtags-skur med asfalteret Gulv i Hjørnet ud mod Kirkestræde og Skolegade. Dette Halvtag blev nedrevet i 1914 for at give Plads til den ny Bygning, og i Stedet rejstes det nuværende ud mod Skolegade med højt Tag, for at Eleverne ogsaa kan have Lyst til at færdes der, naar det ikke regner.

3.

I Firserne og højt op i Halvfemserne blev Klasserne opvarmede med de gamle Trækakkelovne fra 1845, der slugte umaadelige Masser af savet og kløvet Bøgetræ – Pedellen, *Mads Hansen*, fik 5 Kr. for at save og kløve en Favn – og udspyede en kvælende Straalevarme. Naar Klasserne i Frikvartererne var udluftede ved Oplukning af de store Vinduer – anden Ventilation fandtes ikke – var de om Vinteren ved Timens Begyndelse bidende kolde og i Slutningen af Timen stegende varme, undtagen naar Døren aabnedes til den iskolde Gang. Til at afbøde Straalevarmen anskaffedes efterhaanden nogle mandshøje, rædselsfulde Zinkskærme, der ogsaa kunde bruges som Skærmbretter af Eleverne, naar de vilde snyde sig til at blive inde i Frikvartererne, selv med Fare for svedne Bukser. En mindre afsvalede Luftfornyelse opnaaedes i 1900 ved, at de øverste smaa Vinduer lavedes om til Vippevinduer, et stort Fremskridt. Efterhaanden anskaffedes i de fleste Klasser Kokesovne, og i 1910 blev der indlagt Centralvarmeapparat med Ventilation.

Ligeledes blev der i 1910 indlagt elektrisk Lys. I Firserne henlaa Skolen efter Solens Nedgang i fuldstændigt Mørke, saa at al Rengøring om Vinteren maatte foregaa ved en svagt lysende Haandlygte, som Rengøringskone maatte bære med sig fra Klasse til Klasse. Kun i Lærerværelset og i de Klasser, som benyttedes til Handelsskolens Aftenundervisning, blev der i Halvfemserne og de første Aar efter 1900 indlagt Gas. Tallet af

de gasoplyste Klasseværelser var i 1910 naaet op til 9.

Medens Mads Hansen savede Brænde, sørgede hans Kone for Skolens Rengøring. Hun var meget samvittighedsfuld og sled godt i det, men Arbejdet var for stort og foregik, paa Grund af den mangelfulde Oplysning, under ugunstige Forhold. Det vanskeliggjordes yderligere ved, at der skulde gøres rent sent om Aftenen i de af Handelsskolen benyttede Lokaler. Det var da intet Under, at Rengøringen var mangelfuld. Den var i hvert Fald god nok til Lønnen, til at begynde med 15 - Femten! - Kr. om Maaneden, med et lejlighedsvis beskedent Ekstrahonorar efter Bygningsarbejder i Sommerferien. Lønnen steg langsomt til 300 Kr. i 1900 foruden en lille Bolig, indrettet samme Aar i det tidligere Havehus. Ligesaa beskedent var i mange Aar det Rengøringshonorar, der ydedes af Handelsskolen, saa at det er let forstaaeligt, at de Pedeller, der fra 1900 ansattes efter Mads Hansen og hans Kone, hurtigt opgav den slet lønnede Stilling, som de ikke kunde leve af. Først efter 1906 blev Lønforholdet ordnet paa en rimelig Maade.

4.

Fra Lærskolen havde Amtsskolen og fra Amtsskolen Latinskolen arvet nogle kæmpemæssige Katedre, klodsede Klasseskabe, sortmalede Trætavler og en Del lange Skraaborde med faste

Bænke uden Ryg, hver med Plads til seks Elever. Disse uhygiejniske Elevborde blev i Skolens første 7 Aar erstattet med 116 Tomandsborde af den da almindelige Type, og disse bruges endnu. Desuden anskaffedes i disse Aar det mest nødvendige Materiel til Klasseværelserne og Gymnastiksalen og en Del geografiske Kort, som udgjorde Klassernes eneste Vægpyrdelse og efterhaanden ved Slid og Vanrøgt fik et meget laset Udseende. Den fysiske Samling ordnedes væsentligt ved Bevillinger fra Ministeriet, den naturhistoriske Samling ved private, tilfældige Gaver, saa at den var ret mangelfuld, bortset fra en Samling udstoppede Fugle.

Da Skolens økonomiske Status fra 1890 forværredes, og der paa alle Omraader gennemførtes den pinligste Sparsommelighed, gik dette i særlig Grad udover Inventarets Vedligeholdelse og Fornyelse. Atter og atter læses i Forstanderskabets Protokol Tilføjelser om, at da Underskuddet paa Budgettet er saa stort, maa de forskellige Udgiftsposter reduceres mest muligt. Samme Svar fik Lærerpersonalet, da det i 1891 indgav en samlet Henvendelse om en mindre Bevilling til ønskelige Undervisningsmidler. Mere end af Ord fremgaar Kniberiet af Skolens Regnskaber. I Femaaret 1893-1897 andrager den gennemsnitlige Udgift til Inventaret 204 Kr., hvoraf vel mindst Halvdelen er brugt til Reparationer.

Efter 1899 medførte Indrettelsen af nye Arbejdslokaler, Sløjdsalen i samme Aar, Mellemskolens

Fysiksal i 1907, Nødvendigheden af et Par større Bevillinger, men det var først efter 1910, at der fra Skoleudvalgets Side udvistes virkelig Offervilje over for Skolens Ønsker om rigelige Bevillinger til tidssvarende Undervisningsmateriel. De største Beløb blev brugt til Gymnasiets to Laboratorier (over 20000 Kr.) og det naturhistoriske Lokale (ca. 8000 Kr.) Ogsaa til de andre Arbejdslokaler, Sløjdsalen og Mellemskolens Fysiksal samt til Gymnastiksalen blev der anskaffet rigeligt Undervisningsmateriale, ligesom der blev bevilget Penge til Talemaskiner til Sprogundervisning med en stor Samling Plader og Valser, Lysbilledapparater med Lysbilledmateriale, til Symaskiner, fortræffelige historiske og geografiske Vægkort m. m., saa at Skolen med Hensyn til godt Undervisningsmateriel kom til at staa Maal med Landets bedste Skoler.

I 1890 fik Rektor *Sigurd Müller* Tilladelse til at anvende 30 Kr. til Indramning af Billeder, som han selv skænkede til Skolen. Han vedblev til 1901 med at forøge Billedsamlingen, ligesom han efter 1901 hvert Aar sendte Skolen en »Julegave« paa fire eller fem, ofte meget store Litografier og Raderinger. Skolen har nu ca. 600 Billeder i Ramme, ophængte i Klasserne og paa Gangene. Af disse er en særlig Samling bestaaende af Litografier, Fotografier og Raderinger af danske Digtere, desuden Fotografier fra Skolens Majfester og Komædieopførelser, Gruppebilleder af de dimitterede Studenter- og Realhold, Lærerbilleder m. m.

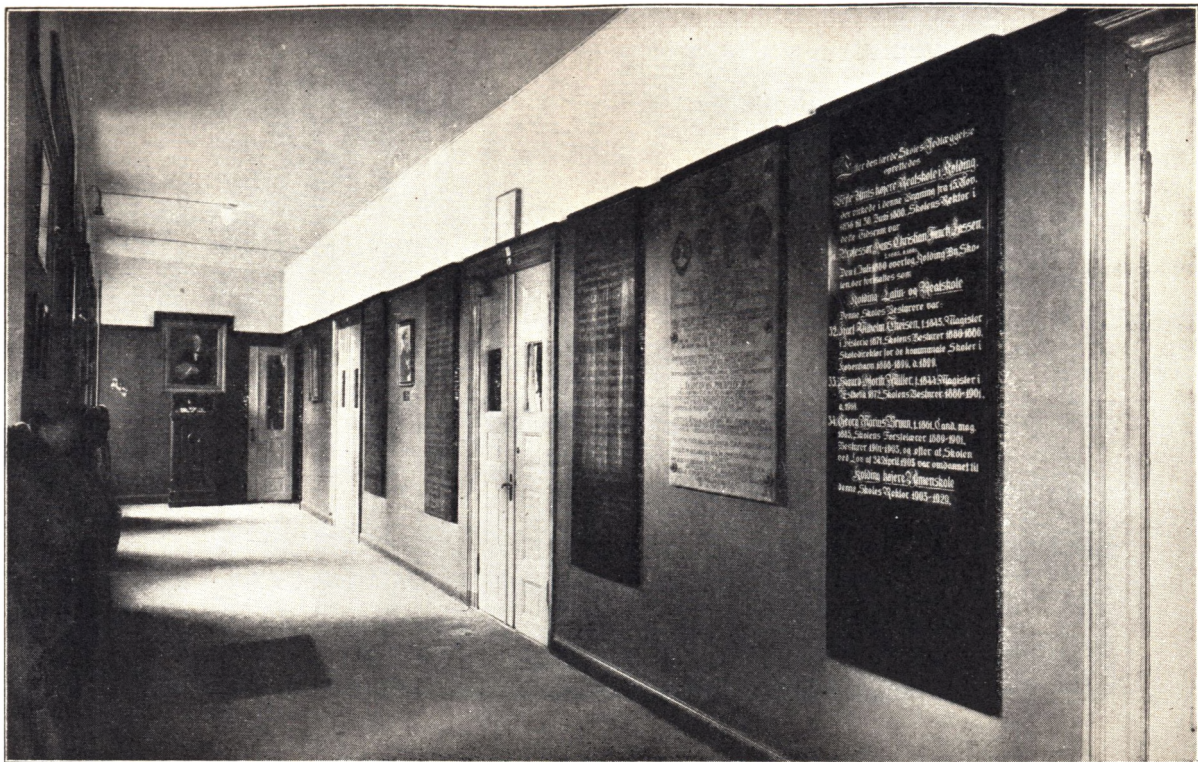
ophængte i Sangsalen, der herved har faaet et festligt Præg, svarende til dens Anvendelse som Mødesal for Skolens »Gymnasieforening«.

5.

En Særstilling indenfor Inventaret indtager de Genstande og Billeder, som vidner om Skolens 400 Aar gamle Traditioner, i første Række *Dronning Dorotheas* Mindetavle og Rektortavlerne, desuden Bygningsbillederne, Billederne af de Konger, som har støttet Skolen, og de Rektorer, som har styret den, endelig de Smykker, som kaster Glans over den genoptagne Majfest.

Dronning Dorotheas Mindetavle, der i 1732 blev indsat over Skolens Indgangsdør, har ført en omflakkende Tilværelse. Ved Bygningens Restauration i 1816 blev den fjernet fra sin Plads over Døren, og om dens senere Anbringelse meddeles kun, at »den findes i Bygningen«. I 1845 blev den indsat i den ny Skolebygningens Niche i Gymnastiksalen, ved Ombygningen i 1886, efter at være omhyggeligt restaureret, indmuret i Facaden over for Kirken til højre for Hovedindgangen, men, da den led meget af Vejr og Vind, i 1908 efter Kæmner Brandorffs Raad flyttet ind i For-korridoren. ³⁾

Af de to Rektortavler, som i 1732 anbragtes i den ny Skole, eksisterer nu kun den første. En nøjagtig Undersøgelse af Tavlernes Konstruktion og Typer og senere Skæbne viser, at nu-

Den gamle Bygnings Korridor.

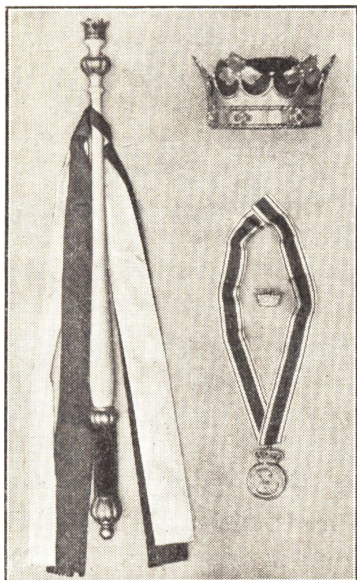
værende anden Tavle sandsynligvis er fra 1834, lavet til Erstatning for den ældre, der maa være gaaet til ved Vanrøgt. Den Uvilje, som man i 1880 i Kolding nærrede mod Amtsskolen, bevirkede, at denne og Rektor Lassen slet ikke blev nævnt i den i 1880 paa tredje Tavle givne Meddelelse om Skolens Historie efter 1856. Fejlen blev rettet i 1924 og en fjerde Tavle med den rigtige Fremstilling ophængt. ⁴⁾

I Sommeren 1929 blev den gamle Bygnings Forkorridor restaureret, og alt det Materiale, der bærer Skolens Traditioner, smagfuldt grupperet, saa at Forkorridoren nu fremtræder som en smuk Mindehal. Mellem de fire Rektortavler paa Korridorens vestlige Væg er anbragt store Fotografier af Christian III (under Billedet en Messingplade med Indskrift: »Christian III. Skolens Stifter«), Dronning Dorothea (»Byggede Skolehus«), Frederik II (»Skolens Velgører«) samt over Lærerværelsets Dør midt for Hovedindgangen et Relief af Caspar Markdaner (»Ordnede som Lensmand 1585–1617 Skolens Forhold«). Paa den østre Vægs fem Piller er ophængt store Tegninger af Dronning Dorotheas Skolehus (Rekonstruktion), Skolen 1728–1816, den restaurerede Skolebygning 1816–1844, Litografier af Bygningen 1845 under et stort Fotografi af Christian VIII (»Nyrejste Skolen som nationalt Værn«), paa femte Pille en Gengivelse af Amtsskolen 1856 med en Tegning af Rektor Lassen og et Litografi af *Orla Lehmann* (»Amtsskolens Stifter og Støtte«). Af Lærerskolens

(Latinskolens) Rektorer haves 13 Billeder: Jens Sørensen Harthe (1575–1583), Hans Hansen Paludan (1621–1626), Ancher Anchersen (1668–1683), Johan Eilertz (1689–1690), Skule Thorlacius (1771–1777), Mathias Beck (1786–1809), Christian Thorlacius (1809–1817), Erik Tauber (1818–1822), Peder Grib Fibiger (1822–1833), Christian Ingerslev (1845–1856), Karl Theisen (1880–1886), Sigurd Müller (1886–1901). Disse Billeder er anbragte under de Bygninger, i hvilke de virkede som Rektorer.

Paa Korridorens søndre Væg hænger Herman Vedels Maleri af Rektor *Georg Bruun* (1901–1929), hvilende paa Majfestskabet med Majfestens Dragter og Regalier, Gaver af Hr. og Fru Guldsmed *Kyster*.

Inden for den Afdeling af Inventaret, der angaar og vidner om Skolens Traditioner, kan ligeledes nævnes Skolens Signet med Dronning Dorotheas karakteristiske Træk, stukket af Hr. Guldsmed

Majfestens Regalier.

Kyster, og Skolens ny Silkefane, skænket af Elever i 1925, med Indskriften »Kolding højere Almen-skole« i øverste Felt til venstre, og i Korsets Midte en Gengivelse af Dronning Dorothea, i Guld, omgivet af to Bøgegrene.

I denne Forbindelse kan endnu anføres, at der i 1928 i Gaardmuren ud mod Kirkestræde blev indsat en Bronzeplade med følgende Indskrift:

Paa dette Sted lagde Lensmand Morten Svendsen
Onsdag den 7. August 1566 den første Sten til
Dronning Dorotheas Skolehus.

6.

Da Lærskolen nedlagdes, indeholdt Loven en Bestemmelse om, at der af Skolens Undervisningsmateriale maatte overdrages Byen, hvad der ansaas for tjenligt for dens Skolevæsen. I Henhold til denne Bestemmelse overtog Amtsskolen i 1856 Lærskolens Discipelbibliotek – pudsigt nok mod Rektor Ingerslevs Indsigelse – og største Delen af Hovedbiblioteket, ialt ca. 4000 Bind, væsentligt græske og latinske Klassikere, Leksika, Haandbøger, talrige tyske Oversættelser, desuden en ret stor teologisk Afdeling. Af Pladshensyn overflyttedes i 1910 største Delen af denne Samling, over 2000 Bind, til Koldinghus Museet, saaledes at Skolens Ejendomsret opretholdtes.

Latinskolens Bibliotekskonto blev i 1880 af Hensyn til de mange nødvendige Anskaffelser ansat

til 500 Kr., et Beløb, som gentagne Gange blev overskredet, f. Eks. i 1884 med 364 Kr. Dette gav Redaktør *Enevold Sørensen* Anledning til en skarp Paatale i Byraadet, »da det ikke kan regnes som en af Kommunens nærmeste Opgaver at danne et kostbart videnskabeligt Bibliotek«, og i 1896 lykkedes det ham at faa Kontoen nedsat til 300 Kr. Siden 1901 er den gradvis forhøjet til 1000 Kr.

Der er efter 1901 lagt Vægt paa at skabe et godt Discipelbibliotek til Støtte for disses Litteraturlæsning og et fyldigt Haandbibliotek til Lærerne med gode Haandbøger i de forskellige Fag. Hele Biblioteket tæller nu 11000 Bind, Haandbiblioteket 450 Bind og Discipelbiblioteket 1600 Bind, mest dansk og historisk Litteratur med svensk, tysk og engelsk Underafdeling. Tallet af Udlaan fra Discipelbiblioteket er aarligt ca. 5000, gennemsnitligt 15 Bind for hver Laaner. En særlig Samling i Haandbiblioteket indeholder Programmer og Bøger om Skolens Historie, desuden Doktordisputatser og Bøger skrevne af Skolens tidligere Elever.

III.

Økonomiske Synspunkter. Lærerlønninger. Skolepenge, Fripladser, Legater. Stats- og Amtstilskud.

1.

I den af Byraadet vedtagne og af Ministeriet approberede økonomiske Plan for »Kolding Latin- og Realskole« opføres paa Indtægtssiden som sidste Punkt: Tilskud fra Kolding Kommune, for saa vidt de ovennævnte Indtægter ikke maatte være tilstrækkelige, og i en Indstilling fra Forstanderskabet i 1883 udtales, at »det sikkert har været os alle klart, at Erhvervelsen for Kommunen af et saa stort og virkningsfuldt Gode, som Oprettelsen af en lærd Undervisningsanstalt iblandt os utvivlsomt er, maatte medføre pekuniære Ofre«. Samme Synspunkt anerkendes i den Side 11 citerede Artikel fra »Kolding Folkeblad«.

Forskellige Forhold, særligt det stærkt stigende Elevtal, Lærernes lave Begyndelseslønninger, forøgede Statstilskud i 1883 og 1888, bevirkede, at Skolen i en Aarrække arbejdede med Overskud. Paa Grund af de store Udgifter til Gymnastikfløjen sluttede Regnskabsaaret 1886 med et Under-

skud paa 3939 Kr. Dette Underskud, som ikke blev dækket af Byen, voksede langsomt i de følgende Aar, og stærkere efter en nødvendig Lønningsforhøjelse i 1892, saa at det i 1892 var steget til 7104 Kr., i 1893 til 10244 Kr. Ordet »Underskud« betyder altsaa i denne Forbindelse den i Skolens hele Levetid opsamlede Gæld.

Følgen af det stigende »Underskud« var det pinligste Kniberi i Forstanderskabet og skarpe Udtalelser i Byraadet, idet man ganske havde glemt eller saa bort fra de Forudsætninger for kommunal Støtte, som man havde anerkendt i 1880. Der blev krævet Nedsættelser paa alle Regnskabsposter. Nødvendige Undervisningsmidler kunde ikke bevilges, »da Underskuddet var saa stort«. Inspektør *Holsts* beskedne Inspektionshonorar blev nedsat fra 200 Kr. til 150 Kr., »da Elevtallet er gaaet saa stærkt tilbage«. Da to af Skolens Lærere i 1894 ansøgte om fri Vikar i Anledning af pædagogiske Udenlandsrejser, fik de Svaret: »Skolens slette økonomiske Vilkaar tillader ikke at give noget saadant Bidrag«. Privat sagde Borgmester Schjørring til en af dem: »Hvor

Borgmester Schjørring.

kan De tro, at vi har Raad til det, saa slet som Skolens Status er? Det varer ikke længe, før jeg maa over for at lukke Skolen og dreje Nøglen om i Hoveddøren«. Ordene var ikke sagt i Spøg, Borgmester Schjørring var Alvorsmand i Penge-sager. I Byraadet søgte Læge *Fich* at forsvare Skolen ved at fremhæve dens store pædagogiske og økonomiske Betydning for Byen. Fra modsat Side erklærede Borgmester Schjørring, at »Resultatet var meget daarligt, da Gælden i eet Aar var steget med 1400 Kr.⁵⁾. Til ham sluttede Enevold Sørensen sig. Skolen burde administreres saaledes, »at den ingensinde kræver direkte Tilskud fra Kommunen, og at denne efterhaanden faar de 7104 Kr. tilbage, for hvilke Kommunens Kasse staar i foreløbigt Tilskud«.

»Kolding Latin- og Realskole« var i disse Aar ikke populær. Den var, som et Blad skrev, ikke Byens Hjerte-barn, snarere dens Smertensbarn. Hele den offentlige og private Drøftelse Mand og Mand imellem virkede trykkende paa Lærerpersonalet, der følte sig truet af de Muligheder, der utilsløret fremførtes om Latinafdelingens, i hvert Fald de to øverste Klassers, Nedlæggelse, Nedskæring af Lærerlønningerne, Skolens Overgang til privat Drift. Den nuværende Slægt vil have ondt ved at fatte, at Kolding By, der i 1855 kæmpede tappert for at bevare sin lærde Skole, med Tilbud om betydelig økonomisk Støtte, der i Aarene 1856–1880 bittert havde savnet Lær-skolen, og som i 1880 havde været saa stolt over

sin ny kommunale Latin- og Realskole, med god Vilje til at bringe økonomiske Ofre, at Kolding By nu 14 Aar efter indtog en saadan Stilling. Men saaledes var Forholdet. Der var skabt en offentlig Mening, fjendsk mod Skolen, truende for dennes Fremtid.

For, om muligt, at retlede den offentlige Mening, skrev jeg i September 1894 i Byens tre Blade⁶⁾, efter Aftale med Rektor Sigurd Müller, en Række Artikler, i hvilke jeg skildrede Skolens Historie, dens Oprettelse og de den Gang givne Løfter, dens økonomiske Udvikling m. m., idet jeg sammenlignede dens Stilling dels med Stats-

Læge Fich.

skolerne, dels med de tre andre kommunale Latin- og Realskoler og nogle rene Realskoler. Jeg paaviste, at det i 14 Aar opsamlede »Underskud« paa ca. 10000 Kr. var et lille Beløb i Forhold til de *økonomiske* Fordele, som Skolen havde skaffet Byen, ganske bortset fra den *pædagogiske* Fremgang i Byens Undervisningsvæsen. Jeg fastslog som Resultat af mine Undersøgelser, at Byen havde *tjent Penge* ved Skolen, at den aarlige Udgift var minimal i Sammenligning med Stats-

skolernes ti Gange større Driftsunderskud, at Skolen var den billigste af de fire kommunale Latin- og Realskoler, og at mange Byer aarligt ofrede langt mere paa deres rene Realskole end Kolding paa sin kommunale Latin- og Realskole.

Da Byen vedblivende undlod at dække Skolens Gæld, saa at »Underskuddet« stadigt opførtes paa Skolens Regnskaber, og da dette »Underskud« i de følgende Aar voksede med ca. 2500 Kr. aarligt, medførte dette ved Byraadets Budgetbehandling i December 1895 en fornyet skarp Kritik over Skolens økonomiske Status og Udtalelser om en Forbedring ved enten at nedskære Lønningerne, eller afskedige et Par Lærere, eller nedlægge de to øverste Klasser eller lade Skolen overgaa til privat Drift. Drøftelsen endte med Nedsættelsen af et Udvalg paa tre Medlemmer til sammen med Forstanderskabet at undersøge Skolens Status og fremsætte Forslag om en billigere Drift ⁷).

Det vil forstaaes, at Lærerpersonalet blev stærkt opskræmt ved denne Byraadsbeslutning, og efter Aftale med Rektor Sigurd Müller skrev jeg en lang Indstilling om Sagen, væsentligt af samme Indhold som min Artikelrække i 1894. Indstillingen, der indsendtes til Byrådet af Sigurd Müller, endte med at paavise, at det var nødvendigt at skaffe Skolen flere Elever, og at dette kun kunde opnaas ved at give Piger Adgang. En Begyndelse hertil var allerede gjort i 1893 ved Optagelsen af to Piger i V st. Klasse, men det

havde den Gang været en Forudsætning, at der ikke maatte optages Piger i de lavere Klasser. For at forberede Stemningen for dette Forslag holdt Rektor *Palmgren* fra Stockholm i Marts 1896 i den daværende »Kolding Skoleforening«, for hvilken Sigurd Müller var Formand, et Foredrag om Fællesundervisning. Der var mødt ca. 80 Tilhørere, blandt disse adskillige Byraadsmedlemmer og Blade-nes Redaktører.

Det udvidede Udvalg, med Undtagelse af Læge Fich, enedes om et Forslag, gaaende ud paa forskellige mindre Nedskæringer og Indførelse af Fællesundervisning fra 1897. Sagen kom for

i Byraadmødet $\frac{4}{6}$ 1896. Borgmester Schjørring, Sagfører *Hansen*, Redaktør Enevold Sørensen anbefalede Forslaget af rent økonomiske Grunde, Sagfører *Lau* med Hovedvægten lagt paa det pædagogiske Princip. Sagfører Hansen udtalte bl. a., at det gjaldt en ren økonomisk Afgørelse, da Byen ikke kunde have en Latinskole, der maaske vilde kræve 6-7000 Kr. i aarligt Tilskud. Læge Fich talte mod Fællesundervisningens Indførelse, men hævdede med Styrke, at Forældre, der sendte deres Børn til Latinskolen, havde

Redaktør Enevold Sørensen.

samme Krav paa Kommunens Støtte som de Forældre, hvis Børn gik i Folkeskolen. Det interessanteste Indlæg var Enevold Sørensens. For ham var Sagens Kærne Spørgsmaalet om »vi bliver nødt til at nedlægge Skolen eller i alt Fald de studerende Klasser«. Skolen var, efter hans Mening, alt for flot med Hensyn til Lærerlønninger, for meget i Stil efter Statskolerne. »Det kan aldrig gaa an at lade Skattheyderne betale 5–6000 Kr. om Aaret for de Dreng, der gaar i Latinskolen. Tænk, om vi anvendte denne Sum til vort offentlige Skolevæsens Forbedring, til Skolebade, Friskolebørns Bispisning om Vinteren – da kom Pengene til en god Anvendelse og *til Anvendelse under Kommunens Omraade*. Men Kommunen kan ikke bære store Ofre for bedre Undervisning til velhavende Forældres Børn. Thi selvfølgelig er Dr. Fichs Paastand, at disse Børns Forældre har akkurat det samme Krav paa Understøttelse som de andre, aldeles gal. Vi tilbyder Undervisning i den offentlige Skole, men den, der ikke vil modtage denne, maa selv betale, hvad anden Undervisning koster, enten han sender sine Sønner til Latinskolen eller sine Døtre i de forskellige Pigeskoler. Dr. Fich sammenblander to Ting. Den kommunale Skole er den lovbudte, det er gennem denne, at Samfundets Forpligtelse til at yde hvert Barn Skoleundervisning bliver opfyldt. Men Latinskolen er Kommunens private Foretagende, hvor den, som vil nyde godt deraf, ogsaa

selv maa betale. Kommunen har ingen Forpligtelse til at yde lærd Undervisning«.

Sagens Udfald var til det sidste tvivlsom. Om Formiddagen samme Dag, som der skulde være Byraadsmøde om Aftenen, sagde Sagfører Hansen til mig, at han haabede at kunne lempe Sagen igennem, men sikkert var det ikke, da han ikke vilde have Fællesundervisningen vedtaget alene med Venstres Stemmer. I Overensstemmelse hermed erklærede han i Byraadet: »Vi vil ikke trumfe Sagen igennem med en lille Majoritet«. Skønt der inden for Højre var lagt et stærkt Pres paa de enkelte Medlemmer, gik Partiet i Stykker ved Afstemningen, saa at Forslaget blev vedtaget med ti Stemmer mod fire. ⁸⁾)

Afstemningens Resultat betegner et Vendepunkt i Skolens Historie, ikke blot fordi Skolen ved Fællesundervisningens Indførelse fik en ny Start, men ogsaa og meget mere, fordi Afstemningen satte et endeligt Punktum for alle Planer om Skolens Nedlæggelse, og fordi Venstre ved at gennemføre den ny Ordning paatog sig Ansvar for Skolens Fremtid. Hidtil havde Højre været Skolens

Sagfører Lau.

bedste Støtte, medens Enevold Sørensen og andre inden for Venstre havde stillet sig kritisk, næsten fjendtligt over for Skolen. Heri skete en afgørende Ændring fra 1896. Højre var splittet. Læge Fich, der var svigtet af sit Parti, mødte ikke siden til Forstanderskabets Møder og gik i 1898 ud af Forstanderskabet. Det blev derefter Sagfører Hansen, som Fører af et enigt Venstre, der sagde det afgørende Ord.

Omslaget viste sig klart ved Budgetmødet Aaret efter. Borgmester Schjørring fremlagde Skolens Budget for 1897 med den almindelige Beklagelse af Skolens daarlige Status. Til Borgmester Schjørring sluttede sig en nylig indvalgt Højremand, ikke paa Partiets Vegne, men idet han gav Udtryk for den gamle Stemning. Hans Ord lød: »Skolen skal og maa kunne bære sig . . . . Der maa være noget raaddent, som skal kappes væk, saa vil den kunne blive et stolt og løvrigt Træ«. Han blev skarpt imødegaaet, ikke alene af Læge Fich og Sagfører Hansen, men ogsaa af Enevold Sørensen, der henviste til Statsskolernes langt større Underskud, »saa det vil være vanskeligt at udfinde, hvorledes Kolding Latinskole skal kunne klare sig selv«. Det var andre Toner end dem, der tidligere lød fra den Side.⁹⁾

Vinden havde vendt sig. Der blæste en blidere Bør hen over Skolen, saa at der i de følgende Aar blev givet større Bevillinger til Bygningens Restauration og nyt Inventarium. I øvrigt fortsatte Forstanderskabet den meget sparsommelige

Administration, undertiden paa en for Lærerne krænkende Maade. I 1900 blev nogle ledige Embeder averterede med den Tilføjelse, »at Spørgsmaalet om Lønninger forbeholdes«¹⁰⁾, saa at man altsaa eventuelt vilde lønne lavere end efter det vedtagne Lønregulativ. Dette Skridt blev privat stærkt kritiseret af andre Byraadsmedlemmer. I en Samtale om denne Sag sagde Sagfører Lau til mig: »Embederne skal altsaa bortliciteres. Det er uanstændigt«. Da i 1901 Forstanderskabet tilbød mig Bestyrerstillingen med en mindre Lønnedskæring, blev Borgmester Schjørring baade forbavset og forbitret, da jeg afslog Tilbudet paa denne Betingelse. Der paafulgte et ret hvast Ordskifte, under hvilket han erklærede, at saa fik jeg ikke Embedet, »og for Resten skal alle Lønninger nedsættes«. Maaske har Forstanderskabet haft saadanne Planer, de kom aldrig offentligt frem.

Bortset fra dette Sammenstød var Forholdet mellem Borgmester Schjørring og mig godt. Ved Forelæggelsen af Budgettet for 1902 udtalte han sig med større Forsigtighed end tidligere om Skolens Status: »Det ser saaledes ud til, hvad der ogsaa er ganske naturligt for en Skole, der arbejder under saa gode Betingelser, at den vil komme til at bære sig«. ¹¹⁾ Denne Profeti slog ganske vist ikke til, men skønt de aarlige Driftsunderskud voksede i de følgende Aar, blev disse bevilgede uden Kritik. Skolens Administration var omend sparsommelig, saa dog ikke længer præget af irriterende Kniberi. Men det var først i 1909, da

Sagfører Lau afløste Borgmester Schjørring som Skoleudvalgets Formand, at længe drøftede, men stadigt udsatte Krav om Centralvarme, elektrisk Lys, Nyordning og Komplettering af det naturhistoriske Lokale m. m. efter Udvalgets Indstilling blev vedtagne af Byraadet ved Budgetbehandlingen i December 1909. »Der gryr en Morgenrøde, Rektor«, sagde Borgmester Schjørring til mig, da jeg Nytaarsdag 1910 kom op til ham.

2.

At Læreren er Skolens Sjæl, at en god Lærer er en Velsignelse for en Skole, at Lærerens Gerning er skøn, og at en Arbejder er sin Løn værd, er Sandheder, som ingen benægter, og pyntelige Taleblomster ved en Fest. Naar det kommer til Pengespørgsmaalet, gør en modsat Praksis sig gældende. Et Værk om dansk Skolehistorie vilde være ufuldstændigt uden et langt Kapitel om Lærernes usle Kaar i Aarhundreder og i nyere Tid den langsomme Fremgang til en bedre, om end beskedne, økonomisk og social Stilling. Kolding er ingen Undtagelse fra Regelen. Der falder et skærende Lys over dette Forhold ved en Udtalelse af Borgmester Schjørring, da han i December 1897 fremlagde Latinskolens Budget for det følgende Aar: »Skolen har i forskellige Tilskud 13000 Kr. og Bygningen, for hvilken der hverken betales Renter eller Afdrag. Man skulde jo tro, at der med dette kunde gives næsten fri Under-

visning, men i Stedet er der et stadigt voksende Underskud. Saa er det jo umuligt at forstaa, hvordan det kan gaa for private Skoler«. ¹²⁾ Med Fradrag af andre Udgifter, vilde der – hvis det opstillede Krav skulde gennemføres – blive 7000 Kr. tilbage til Løn for Bestyreren og 9 fastansatte, gifte Lærere. I al sin Overdrivelse er Udtalelsen betegnende som Udtryk for en offentlig Mening.

Skolens første Lønregulativ deler Lærerne i to Lønklasser, af hvilke anden Lønklasse skulde lønnes som Folkeskolens seminarieuddannede Lærere, første Lønklasse, i hvilken der kun var tre Lærere, som Statsskolernes Adjunkter. I Virkeligheden var disse tre Læreres Løn 30 % under Adjunkternes, da de skulde læse fem i Stedet for fire daglige Timer og afstaa 5 % til Selvpensionering. Følgen af de smaa Lønninger var, at Lærerne maatte skaffe sig Ekstratimer ved daarligt betalt Privatundervisning, Undervisning i andre Skoler, Translatørvirksomhed og Kontorarbejde. Under Henvisning til Udsigten om bedre lønnet Embede i en anden By lykkedes det to af dem at opnaa en Lønforhøjelse paa 100 Kr., ikke uden Protest fra Byraadets Side. I 1889 blev to Andragender af samme Art afviste »i Anledning af den daarlige Status«. I 1885 fik en Lærer et ekstraordinært Gratiale paa 100 Kr., »men samtidig meddeles det ham skriftligt, at han vil blive afskediget, saafremt han oftere nedlader sig til Prellerier og Tiggerier hos Elevernes Forældre«. ¹³⁾ Stakkels Mand! En

dygtig Lærer, i hvis Hjem Gæld og Nød sad til Huse. Advarslen virkede kun i kort Tid, og han maatte senere tage sin Afsked for at faa sin opsparede Pension til Raadighed. I et uforstaaeligt Anfald af Gavmildhed havde Forstanderskabet i 1888 vedtaget et Gratiale paa 60 Kr. til hver af de fastansatte Lærere, men i 1889 maatte det bortfalde »i Betragtning af den daarlige Status«.

IV.

Elevtal, Karakterer, Straffe, Drengetyranni.

1.

Elevtallet, som i 1880 var 124, steg i Rektor Theisens Tid til 212 i 1886, for derefter af forskellige Grunde at synke til 145 i 1895. Fællesundervisningens Indførelse i 1897 bevirkede, at Tallet igen steg, saa at det i 1901 var 188, deraf 39 Piger. Indlemmelsen i 1901 af Karl Hansens Forberedelsesskole med tre Klasser fra 6–9 Aar bragte Tallet op, saa Skolen i 1902 havde 263 Elever, deraf 55 Piger. Det højeste Elevtal under denne Ordning naaedes i 1913 med 341, hvoraf 120 Piger. Da Forberedelsesklasserne derefter nedlagdes, den sidste i 1917, sank Tallet, trods stor Tilgang til Mellemskolen, til 301 i 1918, hvoraf 90 Piger. Siden er det stadig steget, saa at det i 1929 umiddelbart efter Sommerferien var 359, 215 Drenge og 114 Piger.

Elevtallets Stigen og Synken belyses bedst, naar man for alle Aar kun regner med 7 Aargange, fra 11–18 Aar, saaledes som den nuværende Ordning er, hvorefter Tallene bliver: 159 i 1886, 109 i 1895, 114 i 1901, 145 i 1902, 240 i 1913, 359 i 1929.

Skolen har til 1929 haft 2887 Elever. Af disse har til 1909 ialt 104 taget klassisk-sproglig Studentereksamen, derefter 211 nysproglig og 120 matematisk Studentereksamen. Til 1907 har 215 taget almindelig Forberedelseseksamen og 154 den sideordnede IV Klasses Hovedeksamen, derefter 424 Realeksamen og 997 Mellemskoleeksamen.

Tallet af faste Lærere, Bestyreren medregnet, som i 1880 var 7, steg til 10 i 1886, 13 i 1901, 24 i 1929. Skolen har nu 7 Lektorer, 10 Adjunkter, 6 Mellemskolelærerinder.

Skolens daglige Undervisningstid, som til 1897 var 6 Timer, blev i dette Aar ændret til 6 Lektioner à 45 Minutter, altsaa $5\frac{1}{2}$ Klokketimer. I Skolens første Aar stod en haard Strid om delt eller samlet Skoletid, idet Flertallet af Byens Forældre ønskede at bevare Amtsskolens Middagspause fra 12–1. Rektor Theisen modsatte sig af Hensyn til Landboerne dette Krav. Bølgerne gik højt. Der blev holdt to Borgermøder om Sagen, og de misfornøjede indsendte et Andragende til Forstanderskabet, som imidlertid holdt med Rektor Theisen.

2.

Rektor Theisen fik hurtigt Karakterer og Eksamenen i Religion ophævet, mod at Sognepræsten nogle Gange hvert Aar skulde overhøre Undervisningen. Disse Besøg ophørte snart. Sigurd Müller ophævede Halvaarseksaminer, og efter

1901 er de aarlige Hovedeksaminer i de lavere Klasser indskrænket til enkelte Fag.

Der gaves daglige Karakterer. Eleverne fik hver Uge deres Karakterbog hjem til Underskrift, V og VI Klasse dog kun hver fjerde Uge. Eleverne sad i Rektor Theisens Tid efter Nummer, de daarligste Elever paa de forreste Bænke. Efter 1889 var der, saa vidt jeg husker, ikke Pladsomflytning, saa at Eleverne blev siddende ved de en Gang efter Størrelse tildelte Borde. I 1898 gav Forstanderskabet Tilladelse til, at Nummerbetegnelse ophævedes, først i de lavere Klasser, og i 1899 til, at de daglige Karakterer efterhaanden erstattedes med Vidnesbyrd.

Som Straffe anvendtes Anmærkninger, Oversiddende og legemlig Revselse. Der blev i Theisens Tid pryglet meget, ofte i Hidsighed. Oftest nøjedes man med »den vel anbragte Lussing«, daarlige og pryglelystne Læreres mest yndede, skønt allerede i Skoleloven 1814 forbudte, Straffemiddel, men der nævnes ogsaa Eksempler paa Armvridning, Hoveddunk, Udrivning af Haartotter. »Disciplinen kunde maaske undertiden havde et noget preussisk Præg« skriver en Elev fra den Tid. Sigurd Müller forbød legemlig Revselse, straks i de øverste Klasser, senere i hele Skolen. Hans karakteristiske Begrundelse var, at der var Lærere, som han gerne vilde give Strafferet, men de behøvede den ikke, andre, som sagde, at de behøvede den, men netop derfor burde de ikke have den.

Der klages ogsaa over, at visse Lærere i Skolens første Aar var tilbøjelige til at bruge grove Skældsord. Det blev bedre i Sigurd Müllers Tid, helt ophørte denne Utilbørlighed ikke.

Jeg kender ikke fra Rektor Theisens Tid Eksempler paa, at Elever er udvist af Skolen, derimod to fra Sigurd Müllers Tid. Siden 1901 er ingen Elev udvist, men en overflyttet Frielev paa Grund af Dovenskab og Næsvished, efter Skolekommissionens Bestemmelse, tilbageflyttet til Borgerskolen.

Det siges af mange ældre Elever, at der før 1900 oftest var et fjernt Forhold mellem Lærerne og Eleverne, og det er vel først efter 1900, at Tiden har skabt det venlige Forhold, som nu kendetegner næsten alle danske Skoler. Det kan vel ogsaa siges, at Tiden i nogen Grad har mildnet Eleverne selv, saa at indbyrdes Raahed og Brutalitet efterhaanden hører til Sjældenhederne. Der er adskillige Vidnesbyrd om, at det i saa Henseende ikke stod helt godt til i Firsernes Begyndelse. »De store Drengene var nu rigtignok lidt slemme til at tyrannisere de smaa. Naturligvis greb Lærerne ind, naar de opdagede det, men de fleste Tilfælde opdagedes jo ikke«. En anden Elev fra samme Tid udtaler sig i samme Retning: »Mærkeligt, at Theisen ikke var i Stand til at indføre en bedre Tone i Skolen! Den rare Pastor *Wagner* i Seest, vor Lærer i Religion, udbredte sig en Gang over for min Fader om »den smukke, gode Tone, der herskede i Skolen«.

Jeg maatte skære nogle slemme Grimacer ved at høre disse velmente, men ganske fejlagtige Udtalelser. »*Doctrinae et Virtuti*« stod der over Indgangsdøren. Men særligt med *Dyden* var det smaat bevendt. De store og stærke mishandlede de svagere før, under og efter Timerne, og rent ud ækelt var det Snyderi-Princip, der var sat i System inden for visse Fag, og som praktiseredes næsten lige op til Examen artium«. Den sidste Udtalelse, der er trykt i »Kolding Avis« for 9/7 1926, fremkaldte en Protest i Bladet fra en anden tidligere Elev. Da denne imidlertid først blev Student seks Aar efter den første, kan Forholdene i disse Aar have forandret sig. I Mellemtiden havde Sigurd Müller forbudt Prygleriet, og det har altid været saaledes, at Lærertyranni har medført Elevtyranni. Drenges Karakter omskabes ikke hurtigt, men Eksemplet fra oven undlader heller ikke at vise sine Virkninger.

Da Statsskolens Lærere i 1892 opnaaede en Lønforhøjelse, maatte Byraadet, i Henhold til afgivet Løfte om, at første Lønklasse skulde ligestilles med Statsskolens Adjunkter, følge Eksemplet. Sagen blev gennemført af Læge Fich og Sagfører Hansen i Forening trods Enevold Sørensens Modstand. Derimod undlod baade Forstanderskabet og Byraadet at vise den samme Retfærdighed overfor anden Lønklasse, da Folkeskolelærernes Løn forbedredes ved Loven af 29. Marts 1899. Da saa tre af anden Lønklasses Lærere derefter indsendte et Andragende om

Lønforhøjelse, med Henvisning til tidligere givet Løfte, blev dette først ganske afvist i Betragtning af den daarlige Status, og da det paa ny indsendtes i en noget skarpere Form, indskrænkede man sig til at bevilge een af dem et personligt Tillæg paa 100 Kr.

Da Skolen ved Almenskoleloven af 24.-4.-1903 kom ind under det offentlige Skolevæsen, op-hørte Byens Eneret til Fastsættelsen af Lønningerne. Staten gjorde sin Medbestemmelsesret gældende, saa at Lærernes Løn forhøjedes betydeligt, først i 1904, dernæst i 1909. Den var vedblivende daarligere end Statsadjunkternes Løn, og Resultatet var da ganske selvfølgelig, at Skolen ofte havde Vanskelighed ved at faa fuldt ud kvalificerede Lærere, idet disse foretrak de bedre lønede Stillinger ved Statens Skoler. Noget bedre stillede Forholdet sig efter den i 1914 vedtagne Skoleplan, men det var først, efter at Byraadet delvis i 1917 og helt i 1920 gennemførte Princippet om Statsskoleløn, at Skolen har været i Stand til at tilbyde Ansøgere økonomiske Kaar, der staar paa Højde med, hvad Staten giver.

3.

Skolekontingenterne, som fra 1880-1888 var de laveste af alle Latin- og Realskolers, blev i Løbet af Halvfemserne forhøjet lidt, og har siden været omtrent uforandrede. Der har altid været stor Moderation for Søkende. Fra 1880-1900 bort-

gaves aarligt 8 % Fripladser. I 1900 vedtog Forstanderskabet efter Forslag af Sagfører Hansen, at dygtige Børn fra Borgerskolen skulde kunne optages som Frielever, i hvilken Anledning »Kolding Folkeblad« skrev, at det var en fortræffelig Bestemmelse, saa fik Byen da nogen Fornøjelse af de mange Penge, den ofrede paa Latinskolen. I de første Aar optoges kun et mindre Antal Frielever, efterhaanden flere, til sidst 20–25 om Aaret. I Skoleaaret 1929–30 var der 140 Fripladser, altsaa op mod 40 %.

Ved Loven af 10. April 1855 gik det meste af Lærskolens Midler, Kongetiender, Jordejendomme og Legatkapitaler over til Staten og Ribe Katedralskole, ogsaa de kongelige Kostpenge, givne af Frederik II og Christian IV, ialt 624 Kr. aarligt, trods Gavebrevens Forbud mod Ændringer i Fundatserne, »Saa frambt the icke thermeth wille opuecke emod thenum gudtz Euige hefn, wrede och straff«. Der har været gjort flere forgæves Forsøg paa at faa disse Legater tilbage. Skolen beholdt kun *Jens Peter Wissings* i 1845 oprettede »Kolding Borgeres Præmielegat« paa 500 Rdl. til Uddeling af Præmier for Sang og »Declamation« hvert Aars 23. Oktober og *Christian Collins* Universitetslegat paa 200 Kr. aarligt i tre Aar for en Student fra Kolding, der læser til »Attestats« ved Universitetet ¹⁴⁾. Efter 1880 har Skolen faaet nogle mindre Legater, oprettede af Lærere, nemlig Professor *Lassens* Legat, *Nicolai Hansens* Mindelegat, Lærer *Geills* Legat, oprindelig knyttet til Borger-

skolen, men fra 1911 overflyttet til Almenskolen, og Frk. *Erna Lorenzens* Mindelegat. Endelig har i 1929 en tidligere Elev skænket 1000 Kr. til Oprettelse af »Sigurd Müllers Mindelegat«.

4.

Skolen havde ved sin Oprettelse aarligt 3000 Kr. i Statstilskud og 2000 Kr. fra Vejle Amt. Paa Finansloven 1883 forhøjedes Statstilskuddet med 3000 Kr. og i 1888 atter med 3000, saa at det samlede Statstilskud blev 9000 Kr. I 1893, 1896 og 1909 gjordes forgæves Forsøg paa yderlig Forhøjelse. Derimod gav Staten fra 1904, da Skolen kom ind under det offentlige Skolevæsen, betydelige Bidrag til Lærerlønningerne, og disse er efterhaanden voksede til ca. 70000 Kr. paa Budgettet for 1929–30. Desuden lykkedes det i 1924 Skoleudvalget efter langvarige Forhandlinger at opnaa en ny Tilskudsordning, beregnet efter Elevtallet, saa at det direkte Tilskud paa Regnskabet for 1927–28 beløb sig til 25268 Kr., altsaa 16000 Kr. mere end tidligere. Statens samlede aarlige Tilskud er altsaa nu nær op mod et Hundre tusind Kr.

Ligeledes er det efter 1920 lykkedes Skoleudvalget at faa Vejle Amts Tilskud betydelig forhøjet, saa at det i Regnskabsaaret 1927–28 beløb sig til 12525 Kr., altsaa 10525 Kr. mere end de oprindelige 2000 Kr., ligesom der er opnaaet en Tilskudsordning med de nærmeste Sogne i Ribe

Amt, saa at disse i Regnskabsaaret 1927-28 bidrog 2550 Kr.

Kolding Kommune bevilgede først fra 1896 et aarligt Tilskud til Skolen paa 2000 Kr., og da »Underskuddet«, som stadigt overførtes til det følgende Aarsregnskab, i 1899 var vokset til 30000 Kr., blev dette dækket med et Laan i Landmandsbanken, der i 1904 overførtes til Byens Regnskab. Desuden vedtog Byraadet i 1899 hvert Aar at dække Skolens Driftsunderskud. Dette voksede efterhaanden paa Grund af de stigende Lærerlønninger, i Forbindelse med de store Udgifter til nye Lokaler, bedre Undervisningsmateriel, Nybygninger, endelig det høje Prisniveau efter Verdenskrigen, Oprettelsen af det matematiske Gymnasium, de mange Fripladser. Det var 4205 Kr. for 1902, 7602 Kr. for 1906-7, 12760 for 1909-10, 22016 for 1914-15, 44687 for 1917-18, og endelig 101074 for 1920-21, hvoraf 27071 til Brændsel. Derefter synker det, dels paa Grund af de dalende Priser, dels ved Udvalgets energiske Arbejde for større Stats- og Amtstilskud, saa at det for Regnskabsaaret 1927-28 var 55582 Kr.

V.

Skolens Stilling som kommunal Skole. Private Forberedelsesskoler. Enhedsskolens Fremgang.

1.

Skolen har i alle sine 50 Aar været kommunal. Men der er en væsentlig Forskel paa Stillingen før og efter 1904. Før 1904 var »Kolding Latin- og Realskole« et *privat* kommunalt Foretagende. Skønt Enevold Sørensen i 1880, paavirket af den almindelige Stemning, kunde bruge det Udtryk, at Kolding By »ved Oprettelsen af »Kolding Latin- og Realskole« er den første Kommune i Danmark, Hovedstaden ikke undtaget, der har optaget den højere Undervisning i sit offentlige Skolevæsen«, havde han utvivlsomt Ret, da han i 1896 hævdede, at, medens Borgerskolen var den lovbudte Skole, var »Latinskolen Kommunens private Foretagende«, saa at det stod i Byens Magt at nedlægge Latinafdelingen ¹⁵⁾.

Det er tidligere paavist, at Skolens Stilling som en *privat* kommunal Institution efterhaanden medførte økonomiske Ofre, som oversteg Offervilligheden. Paa den anden Side maa det saa fremhæves, at Skolen, netop *fordi den ikke var offent-*

lig, i sin Administration var langt friere stillet end Statens Skoler. Det skyldtes denne friere Stilling, at Skolen i Halvfemserne kunde indføre Fællesundervisning, Undervisning i Sløjd, afskaffe Karakterer og Omflytning, og i 1900 – for at lette Overgangen af Elever fra Borgerskolen – lægge sin Sprogundervisning om, saa at Latin først lærtes i II st., Fransk i I, Tysk i 3. u., et Aar senere end efter den almindelig brugte Undervisningsplan. Nævnes kan ogsaa det ganske vist mislykkede Forsøg ved Aarhundredskiftet paa at skabe en afrundet Afslutning paa de Elevers Undervisning, der gik ud 14 Aar gamle ¹⁶). Ved alle disse Reformere foregreb Skolen Principper, der senere i 1903 fastsloges i Almenskoleloven.

Da Skolen i 1904 kom ind under det offentlige Skolevæsen, blev Byens Myndighed indskrænket paa flere Maader, dels ved Fastsættelsen af Læreren lønnen, saa at Skolens Drift – trods Statens Læreren lønstilskud – blev langt dyrere for Byen end før, dels ved Ansættelsen af nye Lærere og nye Bestyrere, idet Afgørelsen henlagdes til Skoledirektionen og Ministeriet. Ogsaa paa andre Omraader gjorde Ministeriet sin Indflydelse gældende. Af stor økonomisk Rækkevidde var i 1904 Ministeriets Krav om, at Skolepenge skulde ophæves i de fem Forberedelsesklasser. Meddelelsen kom som en Bombe, da Skolens Indtægter herved vilde mindskes med 5-6000 Kr. aarligt, og det var først efter sejr Modstand fra Byens Side, at Kravet blev udsat i fem Aar og derefter opgivet.

Man kan ikke undres over, at de særligt efter 1917 stærkt stigende aarlige Udgifter kaldte den Tanke frem hos enkelte af Byraadets Medlemmer, at man burde gøre et Forsøg paa at faa Skolen gjort til Statsskole. Forsøget blev aldrig gjort. Set fra Byens Synspunkt var den kommunale Skole, fordi den frembød Mulighed for Enhed i det kommunale Skolevæsen, værdifuldere end en Statsskole, der helt vilde ophæve Byens Myndighed, og man foretrak da at gaa den Vej at søge den kommunale Skoles Drift gjort billigere ved forøgede Statstilskud. Denne Tanke vandt Tilslutning hos Repræsentanter fra andre Byer med kommunale Gymnasieskoler, samlede til et Møde paa Kolding Raadhus i Januar 1922, og Mødets Resultat blev en energisk Fortsættelse af det allerede paabegyndte Arbejde for større Statstilskud, der endelig i 1924 førte til en for Byerne gunstig Tilskudsordning.

2.

Da »Kolding Latin- og Realskole« først optog Elever i 9 Aars Alderen, fremkom der hurtigt hos en Kreds af Forældre Ønsket om at faa oprettet en Forberedelsesskole. Efter Opfordring af Rektor Theisen paatog Hr. Lærer Karl Hansen sig denne Opgave. Skolen begyndte med 10 Elever, men Elevtallet steg snart til omkring 50, fordelte i tre Klasser. Efterhaanden som Elevtallet tiltog, voksede ogsaa Vanskeligheden med at faa tilfredsstillende Lokaler, hvorfor Skolen førte en noget

omflakkende Tilværelse, til den i Efteraaret 1887 flyttede ind i en til Skolen opført ny Bygning i Platangade, den samme som nu benyttes af den private Forskole. Undervisningen gaves af Hr. Karl Hansen, der i 1882 blev ansat ved Latinskolen, hans Hustru, Fru *Anna Hansen*, og vekslende unge Lærerinder, foruden at enkelte af Latinskolens Lærere havde nogle faa ugentlige Timer. Skolen forberedte væsentlig til Optagelse i Latinskolens 1. u., men ved Særundervisning førtes ogsaa en Del frem til Optagelse i højere Klasser. Praktisk talt optog Latinskolen alle de af Forberedelsesskolen indstillede Elever, og Skolens Anseelse var meget stor.

Til 1896 optog Forberedelsesskolen kun Drengene, men aabnedes i dette Aar ogsaa for Piger, efter at Byraadet havde vedtaget Beslutningen om Fællesundervisning i Latinskolen fra 1897.

I 1901 optoges Forberedelsesskolen i Latinskolen, med Hr. Karl Hansen som tilsynshavende Inspektør. Da Almenskolens Forberedelsesskole nedlagdes fra 1914–17, oprettedes til Erstatning en ny privat Forberedelsesskole af de to Søstre Frkn. *Theisen*, Rektor Theisens Døtre, senere under Medvirkning af Hr. Adjunkt *Thau*, Lærer ved Almenskolen. Fra 1922 afløstes denne af den endnu eksisterende »Forskole til den højere Almenskole«, ledet af de Hrr. Lektorer *Bøggild* og *Galster*.

3.

I Aarene 1880–1900 var der slet ingen Forbind-

else mellem Latinskolen og Byens Folkeskoler. Der var et Svælg mellem Skolerne, grundet paa nedarvet Tradition og honnet Ambition, mindre paa Forskel i Lærernes økonomiske Kaar. Latinskolens akademiske Lærere – »Kandidaterne«, lige fra Cand. mag.'en til Cand. phil.'en – tilhørte Bourgeoisiet, de kommunale Skolers Lærere – Seminaristerne, som man efter en Udtalelse af Konsul Grau i Byraadet »kunde faa nok af«¹⁷⁾ – tilhørte, socialt set, et lavere Lag. Ligesom i sin Tid Lærskolens Elever og Borgerskolens Dreng, der havde Lokaler i Kirkens Nordfløj, kommanderede henholdsvis af *Carl Ploug* og den senere Konsul Grau, til Fods og til Hest – d. v. s. paa andre Drenges Ryg – paa Kirkepladsen havde udkæmpet haarde Kampe¹⁸⁾, saaledes var der efter 1880 Fjendskab og Kampe mellem »Latinpærerne« paa den ene Side og »Borrelapperne« samt »Frilapperne« – den kommunale Borgerskoles og Friskoles Elever – paa den anden Side.

Hos de mest fremsynede af Byens kommunale Ledere havde det allerede i Slutningen af Halvfjerdserne dæmret som en Mulighed at skabe større Enhed i Byens Skolevæsen. I 1876 havde Sagfører Hansen – sikkert under Paavirkning af Bergs Skoletanker, hvis Elev han havde været – i Byraadet stillet Forslag om at arbejde hen til en Enhed mellem Friskolen og Borgerskolen. Forslaget fik kun een Stemme foruden Forslagsstillerens. Det betegnedes af Prokurator *Zahn* som »socialistisk-idealistisk«, og Konsul Grau, der

energisk bekæmpede Forslaget, motiverede sit Standpunkt med, at Enhed kun kunde naas ved at nedlægge Realskolen¹⁹⁾. Saa fjernt laa den Gang Tanken om, at Realskolen – Latinskolen var endnu ikke oprettet – kunde drages ind under Enhedssynspunktet. Da Konsul Grau i 1879 ønskede en Fællesbestyrer for de kommunale Skoler og den ny »Latin- og Realskole«, var hans Forslag rent økonomisk og indeholdt ikke Antydning af, at der ogsaa inden for Undervisningen burde skabes en Tilnærmelse. Betegnende nok kom Antydningen af denne Mulighed fra daværende Kultusminister *Fischer*, som i sit Svar udtalte, at Tanken om en Fællesbestyrer var tiltalende, for saa vidt der derved kunde opnaas en indre Enhed mellem Skolerne, men at Forslaget ikke kunde støttes af Ministeriet, da dette ikke var Meningen.

23 Aar efter at Sagfører Hansen i 1876 havde fremsat sit »socialistisk-idealisticke« Forslag, førte han atter Sagen frem²⁰⁾. Som Ordfører for Venstre foreslog han i 1899 at ophæve Skolepengene i Borgerskolen, saa Fattigfolks Børn ikke af økonomiske Grunde skulde være henviste til den mindre fyldige Undervisning i Friskolen. Han udtalte under Forhandlingen, at »een Kommuneskole med gratis Heldagsundervisning var Maalet, men da man ikke havde turdet gaa saa vidt, havde man indskrænket sig til at anbefale Mellemsvejen: een Skole med gratis Adgang for alle Børn med henholdsvis Heldags- og Halvdagsundervis-

ning«. Forslaget blev forkastet med een Stemmes Majoritet, men da man i Stedet enedes om en Forhøjelse af Fripladserne, steg disse i de følgende Aar saa stærkt, at Skolebetaling helt bortfaldt fra 1. April 1905. Og da, paa Grund af

Sagfører J. L. Hansen.

Skolepengenes Bortfald, Borger-skolens (Heldags-skolens) Elevtal steg fra 344 i 1899 til 1010 i 1908, samtidig med at Fri-skolens (Halvdags-skolens) Elevtal aftog, vedtog Byraadet i 1909, at Heldagsundervisning skulde være indført i alle Klasser fra 1. April 1911. Programmet blev holdt, og Kolding

havde Æren af at være den første større Købstad med gennemført Heldagsundervisning i alle Folkeskolens Klasser. Denne store Forbedring af Folkeskolens Undervisning havde tillige den Følge, at talrige Smaahjem, som tidligere, af honnet Ambition, til deres Børn, særligt til Pigerne, havde foretrukket de mange private Smaaskoler med daarlig Undervisning under uhygiejniske Forhold, efterhaanden fandt Vej til Borgerskolen

med dens dygtige Lærere og fortræffelige Lokaler. Denne Udvikling, som stadig fortsættes, har bevirket, at Borgerskolen, som i 1900 kun underviste 66 % af Byens Børn, nu underviser 80 %.

Sagfører Hansens »socialistisk-idealistiske« Skoleprogram fra 1876 var altsaa gennemført i 1911, for saa vidt »socialistisk«, som Byraadets socialdemokratiske Medlemmer havde støttet det, først og fremmest »idealistisk«, fordi det var baaret frem af en stor Ide. Men allerede forinden var det lykkedes Sagfører Hansen at faa gjort det første Skridt til Inddragelse af Byens Latin- og Realskole under Enhedsskolens Princip, en Tanke som Konsul Grau i 1876 havde fundet absurd.

Paa Forslag af Sagfører Hansen vedtog i 1900 Latinskolens Forstanderskab, at særdeles flinke Elever fra Kommuneskolen fremtidig skulde kunne optages i Latinskolens Klasser som Frielever. Derefter optoges i Aarene 1900–1903 ialt 18 Frielever i I.R og I.st, i Aarene 1904–1909 ialt 49 Elever i 2 M. Fra 1910 fandt Overgangen Sted til 1 M, og Tallet af overflyttede Elever har været i stadig Stigen, saa at det siden 1920 aarligt har været 20 og derover.

Fra 1914 overtog efter Skolekommissionens Bestemmelse de to Overlærere for Drengeskolen og Pigeskolen Censuren i skriftlig Dansk og Regning for Frielevernes Vedkommende, hvorved de fik en betydelig Indflydelse paa Elevernes Optagelse og Folkeskolen en begunstiget Stilling i Forhold til de andre Skoler, der sendte Elever

til Optagelse i Almenskolen 1 M. Denne privilegerede Stilling blev yderligere i 1928 udvidet ved Skolekommissionens Bestemmelse om, at Folkeskolens Ledere skulde være berettigede til at indstille de allerdygtigste Elever til Optagelse uden Prøve. Der er ved disse Vedtagelser gjort et stort Skridt frem mod den Enhed i Byens kommunale Skolevæsen, som har været de sidste 30 Aars Maal. Resultatet er da ogsaa blevet, at Tallet paa de Elever, som hvert Aar overføres fra Folkeskolen til Almenskolen, baade Frielever og betalende Elever, er i stadig Stigen. Ved Optagelsesprøven i 1929 var det 33 af 56 optagne Elever. Der er sket en Strømkæntring i Forældrenes Opfattelse af Folkeskolen, saa at nu mange Hjem, som før foretrak de private Skoler, ogsaa velhavende Hjem og Embedsmandshjem, sender deres Børn, baade Drengene og Piger, ved 6 Aars Alderen til Undervisning i den kommunale Folkeskole, for at de derfra i 11 Aars Alderen kan overføres til Almenskolen.

VI.

Fester.

Skoleballer. Skolekomedier. Skovture.
Majfest og Kransegilde. Translokationen.

Festerne ved Kolding Skole
har en egen fornem Glans.
Det er svundne Tiders Glæder
flettet med vor Tids i Krans.

(Af en Elevtale ved Skoleballet 1926).

1.

Medens der i Rektor Theisens Tid havde været Skoleballer hvert Aar, i 1886 i Forbindelse med Opførelse af »Intrigerne«, var der under Sigurd Müller kun fire Skoleballer, aldrig Komedie. Dette skyldtes forskellige Grunde, de økonomiske Forhold, Elevtallets Tilbagegang, Sigurd Müllers Sygdom. Ej heller opførtes der i disse Aar Komedier, hvilket er saa meget mere besynderligt, som Sigurd Müller sikkert vilde have kunnet instruere en Holberg Forestilling fortræffeligt. Eleverne var misfornøjede, og Misfornøjelsen fik f. Eks. Udtryk i følgende ægte Skoledrenge Vittighed i Bladet

»Bum«. »Naar man anbringer en Øre i Skamlingsbanken til 5 % Rente og Rentes Rente, til hvilket Beløb vil Summen saa være vokset, naar Latinskolen igen holder Skolebal? Svar: ∞«. Efter 1901 var der, ofte i Forbindelse med Skolekomedie, hvert Aar Skolebal, undtagen i de Aar, da Krigen, hæftige Influenzaepidemier eller Dødsfald paa Skolen hindrede det. I Almindelighed holdtes Ballerne paa Hotel Kolding, Komedieballerne i Industriforeningen. Før Krigen var der Fællespisning, efter Krigen af økonomiske Grunde kun fælles Kaffebord. Der var næsten altid stor Deltagelse. Enkelte Aar maatte man nøjes med mindre Baller paa Skolen. I 1906 opførtes Hostrups Børnekomedie og »Sparekassen«, i 1909 »Erasmus Montanus«, i 1911 Holsts »Revuen«, i 1913 Poul Møllers »Hans og Trine« samt »den politiske Kandestøber«, i 1916 (denne Gang paa Skolen) »Sparekassen«, i 1920 »Genboerne«, i 1924 »Eventyr paa Fodrejsen«.

Der var ved Skoleballerne altid en fortræffelig Stemning, mange Sange, Taler af Forældre, Lærere og Elever, undertiden smukke Kotillonarrangementer, f. Eks. i 1902 Pandekagehuset, i 1929 selveste Dronning Dorothea. Fra Slotsdekorationen i Teatersalens Baggrund skred Dronningen i pragtfuldt Skrud ned i Salen, ledsaget af to Pager, der bar Vaabenskjolde, Dronning Dorotheas og Kolding Byvaaben, hvorpaa Ordener og Buketter til Kotillononen var fæstede. Der var lydløs Tavshed, da Dronningen holdt følgende Tale:

Paa Kongeborgen var Stilhed og Fred.
 Da hørte jeg Toner, jeg maatte herved.
 Det altid hart mig paa Sinde laa,
 at Kolding Skole det vel skulde gaa.
 Thi lagde jeg Skolen i Borgens Læ
 til Kamp for »*Virtuti et Doctrinae*«. ²²⁾
 Til sene Slægter jeg gav den i Arv.
 Slig fremmed jeg Stadens og Rigets Tarv.
 Og vokser sig Ungdommen glad og stærk,
 hvo tør da laste Dronningens Værk?
 Lad Tider komme trælde og tunge,
 mit Haab og min Lid staar trygt til de unge.
 Thi lysted i Kvæld mig at komme til Stede
 at sidde iblandt Jer og dele Jer Glæde.

Af de talrige Sange giver en fra 1902 et smukt
 Billede af en ung Piges Glæde over at være Elev
 i Fællesskolen:

Lad andre prise en Kavalér!
 Jeg synger helst for raske Dreng,
 thi vi til Kækhed og Raskhed mer'
 end fine Lader højt kan trænge.
 Naar Piger omgaas med den raske Gut,
 hun lærer selv at blive resolut,
     :|: thi Dreng gaa
         saa lige paa
 og piber ej, naar de faa Skrammer. :|:

Bli'r end vi vasket med Tavlens Svamp,
 og kridter de os lidt paa Kjolen,
 saa der kan staa en godmodig Kamp,
 nu ja — det hører med til Skolen.
 Blandt Dreng er kun muntert Drilleri
 og aldrig noget ondsksfuldt deri.
     :|: Og derfor da:
         »Hurra, Hurra
 for kvikke Drenges Gavtyvstreger«. :|:

En Dreng Misundelse kender ej
 og pjanket Sladren ikke heller.
 Til daglig gaar hver sin egen Vej,
 men holder sammen, naar det gælder.
 Og til Fornærmethed bli'r aldrig Tid,
 ved Slagsmaal slutter Drengene deres Strid.

∴ Ja, Drengene gaa
 blot lige paa,
 og det er just det gode ved dem. ∴

Hvor er det herligt at blive talt
 blandt flinke Drenges Kammerater!
 Vi følges med dem i et og alt,
 endog i »Røver og Soldater«.
 Ja, gid vort Kammeratskab leve maa,
 thi saa kan sagtens jo det hele gaa.
 ∴ Jeg slutter da
 med et »Hurra
 for Skolens raske, glade Drengel« ∴

Følgende Sang fra 1926 er skrevet af en Moder.

Naar Løvsalen skygger, og Dagen er lang,
 da fejrer vi Majfest med Glæde og Sang.

Og midt i Skærsommer vi hejser vort Flag;
 »Vi fester, vi slutter Eksamen i Dag!«

Den herlige Ferie, solvarm og god,
 den bruner vor Kind og den styrker vort Blod.

Og kommer saa Høsten med Arbejdets Tid,
 den bringer jo nok lidt Besvær og lidt Slid.

Men næppe er Gækken igen sprunget ud,
 saa faar vi en Dag et fornøjeligt Bud:

»Jeg tror, lille Børn, at I slider for haardt,
 og har I lidt Blegsot, saa dans den nu bort!«

Ja, den Slags er noget, som vi kan forstaa,
og nu skal det ses, at vi skønner derpaa.

Hurra! for vor Skole, vi synger i Kor,
vi synes, at det er den bedste paa Jord!

Af de 7 – Syv! – Sange ved Skoleballet i 1902 vakte »En Revue af et Aktieselskab« størst Begejstring og skabte en Tradition. Første Vers lyder:

For Lærerne, i Fald det blot gaar an, Faldera,
vi synge vil en Sang, saa godt vi kan, Faldera.
Vi deres Dyder smukt vil drage frem, Faldera,
men findes Lyder, ta'r vi ogsaa dem, Faldera.

Sangen, som var paa tyve Vers, skildrede i en spøgefuld Form Rektor og Lærerne og fremdrog pudsig Træk om de enkelte. Aktieselskabet bestod af Skolens Inspektrice, Frk. Lorenzen, og de ældste kvindelige Elever. Sangen var trykt paa en lang Strimmel, 12 cm bred og 65 cm lang, sammenrullet og omviklet med en Silkesnor. Den gjorde stormende Lykke, og før hvert senere Skolebal dannedes der et »Aktieselskab« til Affattelse af en ny »Revue« over Aarets Begivenheder, med mere eller mindre elskværdige Hib til Lærere og Elever. Før den blev trykt, maatte den altid meget omhyggeligt gennemgaas og rettes, dels for at bringe den i sangbar Tilstand, dels for at holde Spøgen inden for passende Former. »Falderaen« betegnede altid Højdepunktet af Bordets glade Stemning. Naar de otte unge Piger bar »Rullerne« om i smaa silkebaandsprydede Kurve, var

der Spænding hos enhver, naar han rullede Sangen op for at finde sit eget Vers. Der blev oftest daarlig Tid, fordi Musiken hurtigt satte ind. Efterhaanden som Versene kom om de enkelte Lærere og Elever, rettedes alle Blik mod vedkommende for at se, hvorledes Kritiken blev modtaget. Dog kun for et Øjeblik. Ustandseligt fortsatte Musiken fra Vers til Vers, til endelig Revuen lønnedes med bragende Bifald. En af Rullerne var »blank«, og der var en Klausul over »Blanken«, f. Eks. at vedkommende skulde holde en Tale, hvilket undertiden blev efterkommet, eller oprette et Skolelegat paa 50000 Kr., hvilket endnu ikke er sket. Enkelte Gange var »Blanken« mere velkommen, naar den ledsagedes af en lille Præmie.

»Falderaen« var af forskellig Længde, op mod 25 Vers, i 1929 naaedes som samlet Resultat af Revuen, der stadig betegnedes som »Fortsættelse«, Vers 322. Naar man nu gennemlæser Revuerne, faar man en detailleret Meddelelse om Skolens indre Liv i de mange Aar med de mange morsomme Episoder, men kun de, der selv har levet med, vil fuldt ud kunne forstaa de forskellige Hentydninger til de øverste Klassers Monokler, Rektors graa Hat, Rektors Broholmer »Thor«, der i Krigsaarene levede højt paa Skolemaden, som fiskedes op af Papirkasserne, »Mortines skæve Hæle«, Pigernes Hattepinde der savnedes saa bitterligt efter endt Skoletid. Ved Komedieballerne var Emnet de unge Skuespilleres Optræden paa Scenen, og Kritiken, som hvilede paa Iagttagelser

under Indstuderingen, havde vel ofte den gode Virkning at gøre det af med den hos Dilettanter almindelige Illusion om fremragende sceniske Anlæg.

2.

Den aarlige Skovtur gik pr. Jernbane eller Damper, aldrig i Hestevogne som i Realskolens Tid, til Vejle, Hannerup, Fænø eller Løverodde. Dagens Program var altid det samme, Frokost ved Restaurationen, hvortil Eleverne medbragte umaadelige Masser af Smørrebrød, som skylledes ned med Kaffe, Mælk og Sodavand i store Mængder, desværre ogsaa undertiden med bayersk Øl, Røverleg og som Afslutning Punchesold for de to ældste Klasser og Lærerne. Det var en gammel studentikos Skik, der undertiden kunde medføre, at en Elev ikke kom helt ædru hjem. Til Soldet var der altid en eller flere Sange, der priste Punchens vederkvægende Saft, Bacchi Gaver og »Mosten i den grønne Skov«. Ogsaa af Sigurd Müller findes fra 1896 en Sang til Punchebollens Pris:

Nu svinder snart den glade Dag
 med al dens Leg og Sjøv,
 alt sænker Solen tyst sig bag
 den foraaersfriske Skov.
 Nu har i Krat og Revling
 Du rodet som en Grævling,
 kom nu, Du glade Pebling,
 og faa Dig et Glas Puns!

Puns er saa rar at svales paa,
 synges der nu og tales maa,
 kvidr nu som Nattergale smaa
 og væd den tørre Spuns.

Da *Holger Drachmann* i 1895 opholdt sig i Kolding, henvendte to af Skolens ældste Elever sig til ham med Anmodning om en Skovtursang. To Gange søgte de ham forgæves paa Hotellet, først ved tredje Henvendelse traf de ham hjemme, men siddende ved et festligt Gildelag. Tjeneren meldte dem og kom tilbage for at bede om deres Kort. »Sig til Danmarks store Digter, at Gymnasiaster ikke har Visitkort. Vi sætter os paa Trappen og venter, til Digteren kommer. Garden dør, men viger ikke«. Maaske tiltalt af denne Frejdighed, vel ogsaa af Venlighed overfor Sigurd Müller forlod Drachmann Bordet, modtog velvilligt de unge Mennesker og sendte dem Dagen efter følgende Sang.

Man tror, *Naturen* — Mark og Skov —
 er stadig fri for Skole,
 har Aaret rundt sin Maanedes-Lov
 og kan i Mag sig sole:
 jo pyt! den har sin Tugtens Tid,
 hvor den maa slide i'et —
 for, efter al den Tvang og Strid,
 med et at staa *befriet*.

Det er i denne lyse Maj,
 at alle Baand bli'r sprængte,
 at over Gærde, Sti og Vej
 de trange Svøb bli'r slængte:

saa jubler hvert et Kreatur,
 var det end nok saa lille,
 mens Fuglen slaar i gladest Dur
 sin klokke-klare Trille.

Da kaldes der i Vaarens Dag
 paa hver, som kukelurer,
 paa hver, som i et særligt Fag
 sig ærligt indemurer;
 da lyder det fra Mark og Skov
 med Ekko vidt om Vænge:
 Hurra, nu er der Maanedes-Lov
 for alle Skolens Dreng!

Dog, ikke Skolens Dreng blot,
 som paa Latinen tærer,
 har Lov fra Trædemøllen faa't —
 men ogsaa Skolens Lærer;
 den samme kære Frihed — ja —
 for begge Parter vanker:
 for dem, som bliver banket a',
 for ham, som bare banker.

Naa, lige meget! Spring kun ud
 i Livets lyse *Grønhed*,
 hvor hver en enkelt Busk har Bud
 om hele Skovens *Skønhed*:
 i Drengesindets bløde Ler
 sit Indtryk Vaaren sætter —
 hvad man saa sidenefter ser
 af Vintersludens Pletter.

Lad alt det rene, friske Løv
 omsuse sundt Jer Tanke,
 lad Hjertet, frit for Sod og Støv,
 mod Sol og Frihed banke;
 lad hver en Dreng Vejrmøller slaa
 vidt over Blomster-Vænge —
 klem saa igen i Skolen paa
 som brave danske Dreng!

Da Majfesten fra 1902 blev en to Dages Fest, bortfaldt Skovturen.

3.

Allerede i 1895 havde jeg foreslaaet Sigurd Müller at genoptage Skolens gamle Majfest. Det var meget tidligt Foraar, og Festen kunde have været holdt 1ste Maj. Af forskellige Grunde, et hæftigt Opgør med Lærerpersonalet 1894 og fortsatte Stridigheder i hele Skoleaaret, Skolens økonomisk truede Stilling, i de følgende Aar smertefuld Sygdom – fik Sigurd Müller først i 1899, da Livet tegnede sig lysere for ham, Mod og Lyst til at gøre Forsøget. Sagen blev forberedt i stor Hemmelighed. Om Aftenen den 16de Maj blev Skolen smykket med Blomster og Bøgeløv, som tre Disciple om Eftermiddagen havde hentet i en Trækvogn, til Forbavselse for alle, der mødte dem. Folk, som om Aftenen gik forbi Skolen, saa, at der var noget paa Færde, men forstod ikke hvad, Dørene var laasede, saa ingen nysgerrige kunde faa Adgang. Næste Morgen fremkaldte Synet af den smykkede Forsal talrige Spørgsmaal, som kun delvis blev besvarede ved Sigurd Müllers Meddelelse, at Kl. 9 drog vi ud i Skoven, forinden kunde Eleverne gaa hjem og hente 25 Øre til en Kop Kaffe. Der var Dagen i Forvejen truffet Aftale med Skovløberhuset i Bramdrup Skov. Hurtigt blev »Majgrevinden« – af Hensyn til Fællesundervisningen en »Majgrevinde« i Stedet for en »Majgreve«, – Junkeren og Baronens pyntet,

Følget ordnet, Sangen »Saa lad da Kolding Skole« sunget i Skolegaarden, hvorefter Toget drog ned gennem Byen. Der var ikke mange Tilskuere, og absolut ingen høj Stemning hos disse. Det var begyndt at smaaregne. Adskillige Forældre var fornærmede over, at deres Børn paa denne Maade blev ført ud til Skovtur, og der lød fortrydelige Udtalelser om, at denne Skole undertiden gjorde sig bemærket ved gale Idéer og besynderlige Paafund.

Toget gik først til Runddelen i Kolding Skov ovenfor Kilden, hvor Sigurd Müller forklarede Festens Betydning og lod afsynge Morten Børups »Frydeligt med Jubelkor«, efter en af ham selv komponeret Melodi ²³). Solen var ved at bryde frem, da Toget nærmede sig Skovløberhuset, og saa kom der Feststemning hos Eleverne. Den steg til Jubel, da vi fra Bramdrup Skov drog hjem over Møllebanken, hver med en Bøgegren i Haanden, mens Solen, der nu havde jaget Skyerne paa Flugt, lyste i det fine Bøgeløv, de medtagne Faner smeldede i Vinden, og Hurraraab vekslede med Afsyngelse af Majsangene. Paa Fredericia Landevej mødte vi Slagteriarbejderne, som efter Middagspausen gik til deres Arbejde paa Slagteriet, der den Gang laa lige indenfor Jernbanelinien. De var betagne af det smukke Løvtog og aabnede villigt deres Punge for at yde Bidrag i Bøssen til »Boghjælp til fattige Peblinge«. Da vi igennem Mazantigade nærmede os Jernbanestationen, strømmede større Skarer af nys-

gerrige Tilskuere til. I Byens Aviser, der udkom Kl. 12, havde jeg den Dag faaet optaget en Artikel om den gamle Majfest, saa at man begyndte at forstaa Sammenhængen. Adskillige Smaatræk vil vise, hvorledes det usædvanlige Syn kaldte Stemninger frem. Ved et Vindue sad en gammel Dame og glædede sig inderligt over Bøgetoget: »Nu har jeg ikke været i Skoven i fem Aar, og nu kommer Skoven til mig«. Det var Torvedag, Staderne var den Gang paa Axeltorvet, og da Torvekonerne saa det vajende Bøgetog, græd flere af dem, og en af dem udbrød: »Det er lige som i Ingemanns Tid«. Vi kom forbi en Systue, de unge Piger tog hinanden om Livet, kyskede hinanden og dansede rundt . . . Vaaren og dens Længsler holdt sit Indtog i Byen. Oppe i Slots-gade stod to Mursvende. »Hvad er det?« spurgte den første. »Ja, det er nok denne her Majfest, som der stod noget om i Bladet«. »Det er, faneme, det kønneste, jeg nogen Sinde har set«. Dette uvilkaarlige Udbrud fra en Mand af Folket gav Udtryk for en Stemning, som Festen udløste hos den jævne Befolkning. Det var det Samfundslag, der først betoges af det rørende og sentimentale i den gamle Foraarsfest, mens mange indenfor Bourgeoisiet – til Dels ogsaa paavirkede af deres uvenlige Følelser overfor Sigurd Müller og hans Maade at lede Skolen paa – i flere Aar stillede sig overlegne og karakteriserede Festen som Skaberi og Fastelavnsløjer. Derimod var Byens Blade overstrømmende i deres Begejstring. Et

af dem skrev, at det var det smukkeste Tog, der nogen Sinde var draget gennem Koldings Gader.

Forsøget var lykkedes. Var det glippet, vilde Festens Genoptagelse have været umuliggjort for lange Tider. Det er Sigurd Müllers Ære, at han havde Mod til at gøre Forsøget, og at han gennemførte det med sikker Forstaaelse. Siden 1901 er baade Rammer og Indhold vokset, Kransegildets Optagelse i 1902 har skabt den nuværende Dobbeltfest, Ceremoniellet er blevet udvidet og langt mere indviklet, Udstyret mere pragtfuldt, »Majgrevinden« er blevet til »Majdronning« med Guldkrone, hvorved Eventyrets Glans er kommet ind som et nyt, i og for sig fremmed, Led, men det centrale i Festen, Hjemtoget under Bøgegrenenes Tag og Afslutningen i Skolegaarden, hvor Ferlerne brydes under Fremsigelse af en bestemt Formular, er vedblivende den Ordning, som Sigurd Müller skabte i 1899.

Efter 1901 er der til de aarlige Fester, baade af Lærere og Elever, digtet mange smukke Foraarssange. Den smukkeste er Dronningesangen fra Kransegildekantaten i 1909, skrevet i Anledning af Trehundredaaret for Caspar Markdaners Forbud mod Kransegildet i 1609:

:|: Du forårs symbol, :|:
 du dronning for vår og du dronning for sol,
 dit smil er som solskin på morgenfrisk vang,
 din tale som lærkernes jublende sang,
 som solstråler glinser dit guldgule hår,
 du dronning for vår.

:| Du dronning for vår, :|
 om glæde og skønhed og lykke du spår;
 så barnlig uskyldig med våren i pagt
 du kender ej selv din fortryllende magt,
 du dronning for ungdom, du dronning for maj,
 du kender den ej.

:| Du kender den ej, :|
 du smiler og ser i det hele kun leg.
 Vi føler, at solens besejrende magt
 er lignet ved dig i din vårfriske dragt,
 med dronningekrone, bekranst med viol,
 du forårs symbol.

Til Majfestens 25 Aars Jubilæum i 1924 skrev
 Lektor *Alfred Jørgensen* en ny Kantate, i hvilken
 bl. a. fandtes Sange til det Blomsteroptog, hvor-
 med Kransegildet indleddedes:

Børnenes Sang:

Blomsterkranse, Blomsterkranse,
 duftende, friske.
 Vi kommer fra Mark og fra Eng og fra Skov,
 vi fik jo i Dag af vor Rektor »Lov«.
 Han bad os plukke et Blomsterflor
 og finde de Steder, de tættest gror.
 Og vi plukked' og sang nu den udslagne Dag.
 Vi bandt hver en Krans, vi bandt en til Mands.
 Blomsterkranse, Blomsterkranse,
 duftende, friske.

Solo:

Anemoner blaa og hvide
 bredte sig om Bøgens Rod.
 Bukar og Violer blide
 sammen med Konvaller stod.

Langs med Bækken alle Vegne
myldrede Ranunkler frem,
mens Forglemmigej og Bregne
skød af Muldens sorte Gem.

Og fra Engens Blomsterrige
lyste Kabbelejers Guld.
Tusindfryd ved Hegn og Dige
hilste Pilens Gæslingkuld.

Over Bøgens nøgne Kroner
Vaaren spandt sit lyse Spind.
Lærkesang og Drosseltoner
jubled' Danmarks Foraar ind.

Elevernes Tak til Skolen:

Varme Ord, Kærtets Glans
skaber Lys og Fest herinde,
gør os Aft'nen til et Minde,
taler dybt til Sind og Sans;
snart Musikkens glade Toner
i den bøgesmykte Sal,
bløde Toner
os i Dansen vugge skal.

Blomstersmykt vi dit Bord
har i Dag, vor gamle Skole,
thi saa tidt vi lærte stole
paa dit venligt kloge Ord.
Du har varmet tidt vort Hjærte,
du har vakt vort Barnesind,
hvad du lærte
fandt til vore Tanker ind.

Sang og Tak derfor skal
klinge lydt dit Navn til Ære.
Maatte rige Frugter være
Vidne om dit høje Kald.

Vi slaar Kreds om dig, vor Skole,
 vi vil vise, hvad vi kan.
 Kolding Skole
 du skal nævnes vidt om Land.

Blomsteroptøget – ti unge Piger, der under Af-syngelsen af »Børnenes Sang« kom ind i Salen med Kurve fulde af Blomsterkranse, som de ud-delte – og Sangene, særligt Pigesoloen, bidrog til at sprede forøget Poesi og Skønhed over Festen. De skabte en stemningsfuld Indledning til Kranse-gildet, ligesom Sigurd Müllers gammeldanske Poem om Ferlerne og Risene havde givet Maj-festen den historisk prægede Afslutning. De to moderne Tildigtninger sluttede sig naturligt til det traditionelle Ceremoniel og dannede tilsam-men en stilfuld Ramme om Skolens gamle Dob-belfest.

Mange herlige Majfester har Skolen haft siden 1899, og det var med Vemod, at jeg i 1929 slut-tede min sidste med Fremsigelsen af følgende Strofe fra et Majfestdigt i »Ynglingen« af *Ove Brusendorff*, en tidligere Elev:

Og saa er Dagen forbi.
 Men Mindet om
 denne lyse Dag
 blandt de lyseste Dage
 har jeg tilbage²⁴).

4.

Efter endt Eksamen afsluttedes med »Trans-lokationen«, Navnet et Levn fra den lærde Skoles

Tid, ogsaa bevaret, efter at Omflytning af Elever var opgivet, og overført til andre af Byens Skoler. Ved Translokationen, som foregik i Gymnastiksalen, meddelte Rektor Resultatet af Aarets Eksaminer og de nye Numre, holdt derefter en Tale af almindeligt pædagogisk Indhold og bragte DIMITTENDERNE Skolens Farvel. Der var i Reglen mange Forældre til Stede, saa at Salen var overfyldt. Eleverne maatte staa op, tæt sammenpressede, adskillige besvimedede og maatte bæres ud, til stor Forstyrrelse. Efter 1901 blev det nødvendigt at indskrænke de deltagende Elevers Tal, efter 1915 har kun de Elever, der har bestaaet de afsluttende Eksaminer, været til Stede, og der er sørget for Siddepladser ogsaa til dem.

I 1896 skrev efter Sigurd Müllers Anmodning *Schandorph* følgende Digt til Skolens Afslutning.

Kundskab er Magt — er det hvasseste Værge;
 Kundskab har besejret hver Hindring paa Jord;
 den har jo kløvet de haardeste Bjerge,
 drevet gennem Alpers Granitvæg et Bor.
 Lyt til et Stempelslags taktfaste Gang!
 Nyt Telegrafer, og brug Telefoner!
 Hvis Du har Øre for Aand og for Sang,
 Kundskabs *Te Deum* da toner.

Kundskaben Regler og Gloser betvinger,
 bøjer dem saa snildt under Lovenes Aag;
 Ord fange Livskraft og Velklang og Vinger,
 rade sig som Perler i Digterens Sprog.
 Kundskaben vækker den slumrende Skov:
 Fuglene synge, og Blomsterne skinnel!
 Kundskaben udfrir hint Troldenes Rov:
 Skovborgens fagre Fyrstinde.

Kundskab er Magt: Selv Figurer saa kolde,
 de, som synes døde paa Tavle, i Bog,
 kender den atter i Bakkernes Volde,
 omsat i Naturens henrivende Sprog.
 Hvad der var dødt, bli'r til Livsvarme bragt,
 rigt sig nu bryde de fattige Linjer,
 blødt som i Bøgenes foldede Dragt,
                   strengt som i Graner og Pinjer.

Sky ej det Slid, som den Kundskab dig koster,
 krummer det end Ryggen og aftvinger Suk;
 føler Du stundom dig spærret i Kloster,
 længes efter Verden saa vid og saa smuk,
 se da paa Straalen, som spiller paa Mur!
 trøst dig, og lær da din Længsel at tøjle,
 indtil du kan i den frie Natur
                   færdes med Kundskabens Nøgle!

Ud da, naar Murenes Hindring sig fjerner!
 Ud i Livets Kampe med fribaaren Hu!
 Kun over Klipper gaar Vejen til Stjerner,
 stejle Stier volde ej Ungdommen Gru.
 Tæt under Sandhedens viede Flag
 fylkes vi vil som en stridsmodig Skare,
 haabe at sejre og høre en Dag
                   Sandhedens Sejrsfanfare.

Det er et lødigt Digt, et pragtfuldt Evangelium om Kundskabens Sejersgang gennem Tiderne, og det tiltaler rent umiddelbart Ungdommen. Men Digtet er ensidigt, og efterhaanden som andre Skoleidealer efter 1900 vandt frem ved Siden af det rene Kundskabsideal, følte Trangen til en Afslutningssang, der ogsaa gav et fyldigt Udtryk for disse nyere Idealer. I 1925 havde jeg den Glæde at faa mit Ønske opfyldt ved Hr. Lek-

tor Alfred Jørgensens Kantate til Skolens Afslutning. Den har siden været brugt sammen med Schandorphs Sang, og de to Digte har i Forening præget Skolens Afslutningsfest med en Skønhed og en Højtid, som for de bortdragende Elever har gjort Dagen til et rigt og straalende Minde.

Af Hensyn til Pladsen er det umuligt at aftrykke hele Kantaten. Men til Forstaaelse af de to Digte og derigennem de to Tidens Skoleidealer, der ligger 30 Aar fra hinanden, har det sin Interesse at sammenligne de bærende Tanker.

Schandorphs Emne er Kundskabens Værdi, den samme Idé, som fik Udtryk i *I. P. Jacobsens* »Lys over Landet, det er det vi vil«. Sangen blev skrevet i Slutningen af den Periode, da det samlede literære og politiske Venstre stred sin Kamp for Magten i Landet. Med Kundskab skal, siger Digteren, Sejren vindes, Kundskaben, der er det hvasseste Værg, Kundskaben, der har skabt den moderne Teknik, Kundskaben, der er Nøglen til alle Døre i Aandens og Naturens Verden. Vil man vinde denne Kundskab, maa man betale Prisen, man maa krumme Ryggen under Slidet, beherske de Suk, som Arbejdet volder, tøjle sine Længsler og føle sig spærret i Kloster. Og naar Schandorph skal besvare det Spørgsmaal, hvortil man skal bruge denne Kundskab, saa lyder Svaret i Digtets sidste Strofe:

Tæt under Sandhedens viede Flag
fylkes vi vil som en stridsmodig Skare,
haabe at sejre og høre en Dag
Sandhedens Sejrsfanfare.

Det er de samme Toner, kun med blidere Ord,
 som de, der lyder i Schandorphs Kampsang i
 Firserne mod Carl Ploug, Kolding lærde Skoles
 Fostersøn, hvis Billede hænger i Sangsalen:

Saa rejs Jer, alle I unge Folk,
 der suged' af dygtige Studier Kræfter,
 til Kamp mod den gamle, sejge Tyran,
 Obskurantismens haandgange Mand,
 der nu kun er den Slags Studenters Tolk,
 som tygger Kollegiehæfter.

Som en moderne Kondottière ønsker Digteren
 at samle en Stormkolonne til Kamp mod de Fjen-
 der, der repræsenterer Fortidens Obskurantisme.

Ogsaa Kantaten priser Kundskaben, men ikke
 Kundskaben for Kundskabens Skyld, men som
 et Arbejdsstof, der fremmer Sjælsevnernes Vækst:

Mod Nord som mod Syd, mod Øst som mod Vest,
 brydes Kræfterne stærke,
Evnernes Vækst er det Mærke,
 hvorunder vi sejrer bedst.

Denne Kundskabstilegnelse, denne Evnernes
 Vækst, dræber ikke Længslerne. Hos Schandorph
 skal Længslerne *tøjles*, i Kantaten har de deres
 sideordnede Ret:

Fra Tidernes lyse Morgen
 skred Slægternes vejløse Tog
 ud mod det fjerne Længselsland,
 som evig dem fremad drog.

Kundskaben skal ikke erhverves til Kamp mod
 Fortiden, men bygges op paa Fortidens Arv:

Tanken med Skolen vil altid være knyttet
sammen med de Maal, vore Fædre sig har sat,
Nutid har altid af Fortid sig benyttet,
evigt skal vi øse af de tænkte Tankers Skat.

Kantatens Ideal er ikke at samle en stridsmodig *Skare* til Kamp, men at dygtiggøre den *enkelt* til at leve et ædelt Menneskeliv og til at styre sin Baad hen over Verdenshavet, selv ved Roret, med Kompasset om Bord.

Endnu dybere er Forskellen mellem Schandorphs Translokationssang og Lektor Jørgensens Kantate paa andre Omraader. Ord som *Barn, Hjem, Frihed i Undervisning* findes slet ikke i Schandorphs Digt, i Kantaten er det de bærende Grundtanker. »*Skolen er Barnet*«, Skolens Arbejde gøres i den nøjeste Tilknytning til *Hjemmet, Frihed* er det bærende Princip i Lærernes Undervisning, og Maalet for Barnets Arbejde er, at Skoletimen skal blive lys, fordi Barnet »*lyder Kaldet i Frihed*«, medens det hos Schandorph føler sig »*spærret i Kloster*«:

Frihed er det stolte Ord,
som er Skolens Nutidsmærke,
men en Frihed, i hvis Spor
vokser Tanker rige, stærke:
Arbejd, ej som Skoletvang,
men som Frihedsmaal og — villen,
er den lyse Underklang
— i al Fremtid Ungdomskilden.

Schandorphs Sang er tidsbestemt. Den tilhører det litterære Venstres Kampperiode. Den kunde

være skrevet til en hvilken som helst anden Skole. Lektor Jørgensens Kantate er stedsbestemt. Det er Kolding højere Almenskoles Kantate. Den blev skrevet i Aarene 1924 og 1925 efter mange fortrolige Samtaler mellem Lektor Jørgensen og Skolens daværende Rektor. Formen er helt Forfatterens, de smukke Billeder, de fyndige Udtryk, der virker med Ordsprogets Kraft:

Spørløs tit er Tankens Vej,
 Aandens Vækst tit skjult for Øjet,
 Arbejd synes kan en Leg,
 Sæd vil gro, hvor dybt er pløjet.

Endvidere de idylliske Skildringer af de smaa Børns Liv og Længsler. Flere Steder hører man tydeligt Forfatterens personlige Røst. Men indlevet med sin Skole og aandsbeslægtet med den, er det for Lektor Alfred Jørgensen ganske naturligt og instinktivt blevet netop Kolding Skoles Tanker og Principper, som er blevet den dybe Kærne i Kantaten. Det er Tanker og Principper som er spirede og har groet af de Frø, som Sigurd Müller saaede, mens han som Rektor ledede Skolen, der – grebet og forstaaet – her har faaet plastisk Liv.

VII.

Elevforeninger. Skoleblade. Skæmteviser.

1.

Med Mellemrum har der siden 1880 ved Kolding Skole – som ved alle andre Lærerskoler i Danmark – været en Elevforening af Skolens højere Klasser, V og VI før 1907, Gymnasiets Klasser efter 1907. Navnene har skiftet – »Svada«, »De unges Forbund«, »Gymnasieforeningen«, »Hejmdal«. – Programmet har altid været det samme, Oplæsning, Foredrag og Diskussion, enkelte Gange Musik af Skolens Orkester, sidste Mødeaften Chokolade-gilde. Til Møderne, som holdtes i Skolens Sangsal, har regelmæssig kun Elever haft Adgang. Kun undtagelsesvis har Foreningen faaet Tilladelse til at indbyde en Lærer til at holde Foredrag. De dygtigste af Eleverne, der i Almindelighed var Foreningens Ledere, har selv haft den Opfattelse, at hvis de vilde have noget ud af Møderne, maatte de selv gøre et Arbejde for at dygtiggøre sig til at fremsætte deres Tanker i et klart og velordnet Indlæg. Det hedder herom i en Artikel i Skolebladet »Hejmdal« 1912: »Da Foreningens Arbejde ikke er ment som en Fortsættelse af Undervis-

ningen under en anden Form, bør Foredragsholderne og Diskussionsindlederne ikke være Skolens Lærere, men Eleverne«.

I en Elevoptegnelse fra 1885 finder jeg en Meddelelse om, at Foreningens Formand fra daværende Elev i Frederiksborg lærde Skole, senere Indenrigsminister *Sigurd Berg*, fik et Brev, i hvilket Brevskriveren stærkt angreb Lærerne og Undervisningen og opfordrede til i Kolding Skole at agitere for Oprettelsen af et Skoleblad, der skulde tage sig af de raadne Skoleforhold i Danmark. »Vi svarede afvisende, og da Sagen kom Rektor Theisen for Øre, kaldte han mig op for at faa en Fremstilling af Sagen, hvorefter han takkede mig for den Maade, hvorpaa jeg havde taget den«.

Nu er man mindre ængstelig, naar Skoleelever vil revolutionere dansk Skolevæsen, og der har i Kolding højere Almenskoles Elevforeninger været afholdt adskillige radikale Foredrag om dette Emne. Jeg har selv været indbudt til et saadant Foredrag med paafølgende Diskussion. Det hedder herom i Vers 249 i Falderavisen fra 1926.

Vor sidste »Hejmdal«-Aften, den var go', Faldera,
vi alle, ja selv Rektor, sad og lo, Faldera,
thi Abild Skolen omkalfatre vil, Faldera,
hvis hun skal sende sine Børn dertil, Faldera.

Om hvad blev der holdt Foredrag og diskuteret i disse Foreninger i Tiden efter 1900? Om næsten alt mellem Himmel og Jord, politiske, sociale, økonomiske Forhold, Landsting, Folketing, For-

fatningsstriden i 1911 og de følgende Aar, Danmarks Forsvarsvæsen, Arbejderspørgsmaal, Balkanuroligheder, den gule Fare, Ungdommens Nydelsessyge, Sprogundervisning m. m. Af Skolebladenes Referater ses det, at Diskussionen ofte har været meget livlig. Det har sikkert været med bankende Hjerte, at manges unge Gymnasiast første Gang har taget Ordet i denne Forsamling af kaade, unge Mennesker, der har været alt andet end skaansomme over for den, der gik i Staa midt i sin Tale. Det hedder herom i en Artikel i »Hejmdal« fra 1912: »Jeg vil til Slut blot tilføje en Bemærkning om den dumme Vane, vi her hjemme har til at »grine« ad alt, naar en af os i Diskussionen stopper op, fordi han er uøvet (jeg omtaler kun Hankønnet, da Kvinderne aldrig viser sig aktive i vor Forening, og de behøver da ikke at blive taget i Betragtning). Tænk, paa hvorledes du selv vilde tage det, hvis du var i hans Sted«. At det undertiden er gaaet støjende til, og at Dirigenten ofte stod magtesløs over for den urolige Forsamling, ses af en Indsendelse i »Skolebladet« for 1911. »Tonen ved vore Gymnasie-møder er ofte skandaløs. Hvis en stak Hovedet ind ad Døren, saa vilde han sikkert faa en vaad Svamp eller lignende i Ansigtet og faa et Indtryk af »sammenbragte Børn« . . . Atter og atter bliver Foredragsholderen afbrudt af et forfærdeligt Spektakel, Vælten af Bænke, Konfektbombardement, Hyl m. m. . . . Derfor vil jeg foreslaa, at man ophæver Gymnasieforeningen og i Stedet danner

en »Klub for Sjøv og lignende«, thi det er jo det, de vil, denne Ungdom, der kun bestaar af Klæder efter nyeste Mode – udstoppet med Blegspot!« Der findes Eksempler paa, at en Foredragsholder er blevet saa forbitret, at han vilde forlade Mødet, hvilket Dirigenten virkningsfuldt har hindret ved at laase Døren og putte Nøglen i Lommen.

Saadan er nu en Gang unge Mennesker, ikke blot Gymnasiaster, og trods Bebrejdelser for Grin og Spektakel har disse frie Sammenkomster, hvor de faar Lov til at være sig selv og Lejlighed til i Foredragsform at fremsætte deres Tanker og forsvare deres Meninger, en Betydning for deres aandelige Vækst, som ikke maa undervurderes.

2.

Skoleblade er oftest humoristiske. Elever er tilbøjelige til gensidigt, godmodigt Drilleri og til at more sig over deres Læreres Ejendommeligheder og de pudsige Situationer, som fremkommer fra Tid til anden. Hvis der saa i en Klasse er Elever, som har lidt Anlæg og megen Lyst til at skrive Vers, ligger Tanken nær at vise, hvad man kan præstere. De fleste af den Slags Blade cirkulerer hemmeligt, og det er tilfældigt, hvad der kommer til Skolens Kendskab. Efter 1893 har jeg samlet adskillige Numre af saadanne Blade. Oftest forekommer de kun i et enkelt haandskrevet Eksempplar, undertiden er de hektograferede. Fra 1893 er »Bum« med Vittigheder og Karikaturer af

Lærere, fra 1894 »March–March« med Bidrag i Prosa og Vers, enkelte i den højtidelige Stil, de fleste i en zünftig-burschikos Jargon, med iblandede Eder og Antydninger af, at Spiritus og Skraatobak er Livets bedste Nydelser, fra 1904 »Den illustrerede Dagspresse« og fra 1929 to Klasseorganer, i hvilke 2. G. og 1. G. bekrigede hinanden, »Poetisk Avis« og »Filosofisk Savsmuld«. Men der har sikkert været mange flere. De bedste Skoleblade indenfor den humoristiske Art var tre, der udgik i hektograferet Form med Skolens Tilladelse, »Realsprutten« i 1906, »Gymnasiesprutten« 1909 og »Klingen« 1926–1927.

I Tiden fra 1909 til 1914 fortrænger den alvorlige Presse den humoristiske. Skolen havde i disse Aar tre saadanne Blade, »De unges Forbund« 1909, »Skolebladet« 1911 og »Hejmdal« 1909–1914. Det første udkom i enkelte Eksemplarer, der gik paa Omgang mellem Klassens Elever, saa at hver maatte skrive sit Bidrag i Bladet. »Hejmdal« begyndte som et lille Blad for Mellemskolens laveste Klasser med barnlige Digte og Fortællinger, Anekdoter og Præmiegaader, laante fra trykte Kilder. Efterhaanden blev Formatet større og Indholdet mere modent. De første Aargange var hektograferede, de sidste trykte. Paa det sidste Nummer i 1914 staar »Syvende Aargang«. Det anseligste og det dygtigste af de tre Blade var »Skolebladet« i 1911. Bladet udkom i stort kvart Format, trykt paa smukt Papir, og fylder i det hele 102 Spalter. Udgifterne dækkedes ved Abonnementsindtægt

og ret godt betalte Avertissementer. Det var paa sin Vis et fortræffeligt Blad med mange vel-skrevne Artikler – f. Eks. en lang Artikel om *I. C. Christensen* med Billede – Referater af Gymnasieforeningens Møder, enkelte alvorlige Digte. Det blev omtalt med megen Ros i Byens Blade. Redaktøren er nu Medlem af Folketinget.

De alvorlige Skoleblades Program er fremsat i »Hejmdal« for 1911 i en Artikel: »Hvad bør et Skoleblads Opgave være?« »Hvis det samme Spørgsmaal« — hedder det i Artiklen — »var blevet rettet for nogle Aar tilbage«, vilde man uden Tvivl havde svaret noget lignende som: *Kritik af alt hvad der findes indenfor Skolens fire Vægge*. Tydelige Eksempler herpaa afgiver de to foregaaende Skoleblade »Realsprutten« og »Gymnasiesprutten«. Kaster man blot et Blik i et af disse Numre, opdager man kun grovkornet Satire over Skolen og dens Lærerpersonele, som altid maatte holde for«. Men nu for Tiden er det efter Forfatterens Mening ganske anderledes. Den ny Undervisning har vakt Elevernes Interesse for de store Samfundsspørgsmaal, og der peges med Stolthed paa de mange Artikler i »Hejmdal« og »Skolebladet« om politiske og sociale Spørgsmaal, og de Pennefejder, som har givet Lejlighed til at udvikle kritisk Sans og stilistisk Evne. »Naar Eleverne ved, at deres Kammerater skal læse deres Indlæg, bliver de mere omhyggelige for Stofets Ordning og Sprogets Finhed«. Bladet skal være *alsidigt*, saa at ikke en enkelt Interesse præger

det, men der findes noget for enhver Smag. Politik bør være et Hovedemne. »Dette skal selvfølgelig ikke forstaas saaledes, at Skolen fra Morgen til Aftens Ende skal genlyde af voldsomme politiske Kampraab, men vi bør dog alle kende lidt til Hovedlinierne i vor Politik«. Som sidste Punkt paa Programmet anføres Skolenyt og fyldige Referater fra Gymnasieforeningens Møder.

Det sidste Krav blev ogsaa gennemført af Bladet, men da Referaterne undertiden ledsagedes af en hvas Kritik, krævede Foreningens Bestyrelse, at Redaktøren i hvert enkelt Tilfælde skulde udbede sig Bestyrelsens Tilladelse til at referere. Dette medførte i 1912 et voldsomt Opgør baade i Bladets Spalter og ved et Møde i Foreningen. Mødets dramatiske Afslutning skildres i »Hejmdal«. Da den fornærmede Redaktør vilde forlade Lokalet, kom Formanden ham i Forkøbet med at lukke Døren i Laas og stikke Nøglen i Lommen. Han maa dog have tiltvunget sig Udgang, thi det hedder derefter i Beretningen: »Redaktørens Tilhængere tog nu kraftigt til Orde mod Bestyrelsen. Der blev sendt Bud ud for at hente Redaktøren tilbage, men da denne var gaaet, trøstede Formanden sin Sorg – ved at spise Æbler. Formanden stod saa op, gram i Hu, og erklærede, at hvis Mødet blev refereret i »Hejmdal«, vilde han anlægge Sag mod Redaktøren. Paa Spørgsmaalet om, hvordan han vilde bære sig ad dermed, sagde han, at naar alt kom til alt, vilde han dog intet gøre – hvor det dog var pænt sagt af ham.«

3.

Den ovenfor (Side 90) anførte Udtalelse om »Realsprutten« og »Gymnasiesprutten« grovkornede Satire overfor Lærerne er stærkt overdreven. Tværtimod var Omtale af Lærerne i disse Blade ret sjælden og altid varsom, en naturlig Følge af, at Bladeene udgik under Censur. Jeg har aldrig hørt en Lærer udtale nogen Misbilligelse af de to Blades Omtale af dem. Derimod kunde baade de officielle og de hemmelige humoristiske Blades Skæmtedigte om Kammeraterne være noget nærgaaende. Jeg anfører som Eksempel »En ny Vise om Hr. Møllegaards Svendemærke« fra »March-March« 1894. Hentydningen til Forfatteren *Isted Møllers* »Kongsmærke« stammer fra en samtidig Avisanmeldelse. Rektors eneste Straf var, at han overkridtede »Svendemærket« i Elevens Pande.

Saa meget Skidt man jo altid faar,
 :| Hr. Møllegaard, |:
 og Svendemærker vi fik i Aar,
 ja saadan, det ku' klodse!
 Og her i Kolding er de ogsaa mødt,
 og hver en Ungersvend gned løs med Spyt,
 :| Hr. Møllegaard |:
 det gjorde du s'gu osse.

Saa tænkte nemlig Hr. Møllegaard:
 :| Hr. Møllegaard |:
 man Landets Mode jo følle faar,
 og gned sig paa sin Pande.
 Og da han jo paa Pæren er saa blød,

saa blev hans Skalle hurtigt meget rød;
 :| Hr. Møllegaard |:
 det maatte du forbande.

O, ve, du arme Hr. Møllegaard!

:| Hr. Møllegaard. |:
 Thi Rygtet snart til »den Gamle« naar,
 og vredt hans Stemme lyder:
 »Den første, som jeg træffer paa dermed,
 faar Svendemærke paa et andet Sted«.
 :| Hr. Møllegaard |:
 den Tale ej dig fryder.

Det gi'r paa Snosken, Hr. Møllegaard!

:| Hr. Møllegaard, |:
 det sikkert dig meget sølle gaar,
 ja, nu bli'r du skam vasket!
 Og ganske rigtigt, thi en Morgen som
 med Svendemærket du paa Skolen kom,
 :| Hr. Møllegaard, |:
 dig Rektor overrasked.

Og Røsten hørtes: »Men Møllegaard!

:| men Møllegaard, |:
 du jo omkring som en Bølle gaar«,
 — det traf dig som en Bombe. ---
 »Jeg synes nok, det gaar lidt for vidt«,
 og da han havde smurt dig ind med Kridt,
 :| Hr. Møllegaard, |:
 saa smurte han din R....!

Syng højt i Kor for Hr. Møllegaard,

:| Hr. Møllegaard, |:
 og drik for ham mangan Ølletaar,
 naar det er jer belejligt!
 Ja, Isted Møller bær Kongsmærket flot,
 men Svendemærket er s'gu li' saa godt,
 :| Hr. Møllegaard, |:
 for det er meget dejligt.

Af samme Forfatter, der skrev under Navnet »Poskelyre«, er Skæmtevisen om »Lille Paul, som knak sig«, fordi han havde gumlet paa en Skraa. »Lille Ras« var en af Skolens Lærere. Af Visens syv Vers anføres fire.

1.

Har I hørt den nye Vise om
 lille Paul, som knak sig,
 og den fæle Lækkerbidsken, som
 han i Halsen stak sig,
 om hvordan den lille, søde P.
 monne sig forlyste,
 og hvordan det sidste ogsaa ble'
 værre end det fø'ste.
 Yngling, nu vil jeg dig mane
 til at gaa paa Dydens Bane,
 sky den slemme Dævlens Vane
 med at gumle »Skipper«.

4.

Den, som ikke følge Dyden vil,
 ikke Hævnen undgaar,
 ak, men lige lukt ad Helved' til
 han i Bund og Grund gaar.
 Arme Paul, han sad og fælt sig vred
 i de tusind Kvaler,
 Angsten, som hans stakkels Hjerter sled,
 paa hans Fjæs sig maler.
 Ak, o, hvilken ækel Kvalme,
 rædsomt monne Fyren falme,
 han sku' heller, Fanden gal'me,
 hørt paa Dydens Stemme.

5.

Som nu hver en Ungersvend var lagt
 hen i blide Drømme,

blev han af en vældig Bragen vakt
 fra de stride Strømme.
 Fyren vaanded' sig og raabte »Av«,
 sig paa Bænken rulled',
 som en Fos imod det vilde Hav
 løb det hen ad Gulvet.
 Lille Ras blev straks urolig,
 »Müller er da ikke dolig,
 gaa dog hjem til Deres's Bolig« —
 Paul sig absentered.

6.

Paul han lagde ned sin trætte Krop,
 hvilte sig paa Pudene,
 Pigen maatte ind og tørre op
 under Raab og Tuden.
 Rygtet fo'r omkring til hver en Kant,
 — fløj med Løgn og fløj med sandt —
 Goldmann sa' en vældig brilliant
 Brander paa et Skraaplan.
 Rektor sno'de fire Snore,
 lagde Paul hen over Borde,
 men, hvad han saa siden gore,
 vil jeg ej fortælle.

Mindre kraftigt i Anslaget, men mere nænsomt
 i Ordvalg er et Digt fra »Gymnasiesprutten« 1909
 om de unge Pigers lange Hattepinde, som Rektor
 havde forbudt, og da Forbudet ikke virkede,
 fundet frem fra de forskellige Skjulesteder. Sangen
 var morsomt illustreret.

Det var sig alle Gymnasiets Møer,
 — under Lide —
 hver satte paa Ho'det sin mægtige Bør.
 — Der Vinden den blæser, og Hattene flyver saa vide.

Skolen var sluttet, hjem vilde de gaa;
thi satte de deres Hatte paa.

Med Fjer og Vinger var prydet hver Hat,
og fikst paa Hovedet blev de sat.

Men een Ting kunde ej Møerne finde,
og det var deres's Hattepinde.

De søgte Minutter, de søgte i tre,
de Hattepinde de ej fik at se.

De søgte paa hver en Led og Kant,
ikke een Hattepinde de fandt.

Mortine søgte i Kaabens For
og Ingeborg under sit Skolebord.

Paa alle Læber det Spørgsmaal brændte:
»Hvem er det«? Men ingen Røveren kendte.

De kom fra Skolen med Graad paa Kind,
da mødte dem Ridder Hr. Østenvind.

Hr. Østenvind kom. Og Ve og Skræk,
saa blæste han alle Hattene væk.

Det var sig alle de Piger smaa,
barhovede monne de hjemad gaa.

Barhovede monne de hjemad gaa,
Hattene svæver i Luften den blaa.

Nogle mod Nord og nogle mod Sør,
højest Mortines den sorte Bør.

Til sidst den forsvandt bag de blaanende Skove,
— under Lide. —

Vildt flyver Hat over Land, over Vove.

— Der Vinden den blæser, og Hattene flyver saa vide.

VIII.

Karl Vilhelm Theisen.

Karl Vilhelm Theisen, Søn af Købmand Frederik Theisen, blev født i Nyraad ved Vordingborg 19. Maj 1843. Faderen døde, da Sønnen var 10 Aar gammel. I 1855 blev han Elev i Borgerdydskolen paa Christianshavn, hvis Bestyrer var den højt ansete Skolemand, Professor *Hammerich*, Han blev Student 1862 og tog i 1864 medicinsk Forberedelseksamen, men da han derefter kom til den Overbevisning, at han ikke egnede sig til praktisk Lægevirksomhed, opgav han i 1866 det medicinske Studium for at tage en Magisterkonferens i Historie. Dette Studium trak længe ud, dels formedelst hans økonomiske Kaar, idet han i hele sin Studietid maatte undervise privat og i Skoler, dels paa Grund af en hæftig Øjensygdom, som han i 1865 havde paadraget sig ved Hospitals-tjeneste under den da i København herskende Øjenepidemi, og Eftervirkningerne hindrede ham flere Aar i at arbejde med fuld Kraft. En anden Følge af Øjensygdommen var, at han altid senere maatte bruge blaa Brillen, hvilket gav ham et noget strengt Udseende, »og ubehageligt var det«,

skriver en tidligere Elev, »at man aldrig kunde iagttage, hvorhen han saa, hvilket mere end een Gang kunde bringe en Elev i Ubehageligheder«.

Efter i 1871 at have taget sin Magisterkonferens underviste han i en Aarrække ved københavnske Skoler, bl. a. ved Maribos Skole, N. Zahles Seminariekursus og Statens Officerskursus, i Historie, Geografi og Naturhistorie. Samtidig skrev han nogle historiske Afhandlinger i »Historisk Arkiv« og »Danske Samlinger«, foruden at han var fast Medarbejder ved »Nær og Fjern«.

I 1880 blev han valgt til Bestyrer af »Kolding Latin- og Realskole«, hvilken Stilling han opgav i 1886 for at overtage Embedet som Skoledirektør for Københavns kommunale Skoler. Direktørembedet var et anstrengende og brydsomt Hverv, og han sled sig selv op i sin rastløse Iver for at gøre mere end een Mands Arbejde. Hans Helbred havde aldrig været stærkt. Han havde levet under haarde Forhold i tidligere Perioder

Karl Vilhelm Theisen.

af sit Liv, navnlig i sin Studietid, og dette havde svækket hans i Forvejen lidt svage Konstitution. Skønt han aldrig vilde tilstaa, at Arbejdet var for overvældende for ham, slappedes efterhaanden hans aandelige Energi, i de sidste Aar paa en for hans Omgivelser foruroligende Maade. Hans Hukommelse svandt mere og mere, han var ofte sygemeldt, og da hans Tilstand stadig forværredes, maatte han i 1899 søge sin Afsked. Familien flyttede derefter til Vordingborg, hvor han døde den 21. September 1899.

Det var ikke nogen let Opgave, der stilledes Karl Theisen, da han i 1880 overtog Stillingen som Bestyrer af den Skole, der skulde skabes i Kolding. »Kolding Latin- og Realskole« skulde som den første kommunale Latin- og Realskole bygges op paa Grundlag af »Vejle Amts højere Realskole i Kolding«. Denne Skole havde virket i 24 Aar. Trods Mangler havde Skolens Rektor, Professor *Lassen*, løst sin Opgave paa en i det hele tilfredsstillende Maade, men i de sidste Aar havde der vist sig Tegn til Løshed i Styrelsen og bristende Disciplin, fordi Rektor *Lassen* var blevet gammel og svagelig. I 1880 skulde næsten alt laves om. Der skulde lægges en helt ny Undervisningsplan, skabes nye Rammer for Undervisning og Disciplin. Desuden skulde Rektor *Theisen* arbejde med et næsten helt nyt Lærerpersonele. De fleste af Lærerne var ganske unge Mænd, flere af dem havde slet ingen eller næsten ingen praktisk Skoleerfaring. Det var ikke noget dygtigt

Lærerpersonale, som det bl. a. fremgaar af Rektor Theisens egne Udtalelser i hans Dagbog fra den Tid.

Rektor Theisen gik til sin Opgave med en alvorlig Vilje til at naa et godt Resultat. Han var selv en erfaren Skolemand, en dygtig Lærer i sine Fag, en fremragende dygtig Administrator. Hans Væsen og Optræden var præget af Fasthed og Maalbevidsthed, strenge Krav til sig selv og sine Medlærere, Retfærdighed i alle Forhold, en udpræget Ordenssans. Han krævede ubetinget Lydighed af Eleverne, Punktlighed, Akkuratesse og Orden baade af Elever og Lærere, og viste nogen Forsømmelighed over for hans Krav, var han streng og haard i sin Paatale.

Om Overgangen fra den gamle Ordning til den ny meddeler en Elev: »Den første Morgen efter Sommerferien, da Eleverne mødte paa Skolen og, som sædvanlig, vilde storme ind i de respektive Klasser, blev det dem straks betydet, at Samlingsstedet for Eleverne var Legepladsen. Naa, skulde det være bedre! Næste Overraskelse! Da Skoleklokken ringede, og man, som tidligere, vilde styrte ind i sin Klasse, blev ogsaa dette forhindret. Hver Klasse blev stillet op paa Geled, der blev rettet ind til højre eller venstre, efter som Klassen havde Front, af en ny Skoleembedsmand – en Inspektør – atter en ny Indretning! Da alt var i Orden, marcherede man som Soldater ind paa Plads. I Klassen mødte man den næste Overraskelse! I den gamle Skole sad de daarligste Elever paa de bageste Pladser, de bedste

paa den første Langbænk. Nu blev det omvendt. Den Forandring var mange kede afl«

En anden Elev fortæller. »Da Rektor Theisen tiltraadte Arven efter den gamle Skole, maatte det være ham magtpaaliggende at faa Eleverne indprentet at møde præcis om Morgen. Der blev straks udstedt en Ordre om at møde paa Skolen i god Tid. Næste Morgen stod Rektor ved Skoledøren og modtog hver Efternøler med en knaldende Lussing. Saa var det forbi med den Slendrian«.

Ogsaa af Lærerne krævede Rektor Theisen Punktlighed og Akkuratesse, og han veg ikke tilbage for en skarp Tilrettevisning, naar Kravet ikke blev efterkommet. Ved en Optagelsesprøve var til den fastsatte Tid de Dreng, der skulde prøves, og deres Forældre samlede paa Legepladsen. Nogle af de Lærere, der skulde prøve, manglede. Rektor Theisen udbrød da, saaledes at alle kunde høre det: »Ja, nu er vi altsaa færdige til at begynde, vi mangler bare Lærerne«. Det kan ikke undre, at disse Lærere følte sig ilde berørte af at være saaledes røllede i Forældrenes Paahør.

Rektor Theisen skabte hurtigt en fast og sikker Disciplin. Den var, som en ældre Elev skriver, noget preussisk, uden blødsødne Ceremonier, efter gamle Tidens barske pædagogiske Principper. Rektor Theisen var en alvorlig, fast og energisk, retliniet og retfærdig Mand, men han var ogsaa ikke blot streng, men haard. »Der var ikke noget

hos ham, der i ringeste Maade smagte af Fraternisering med Eleverne, ingen som helst Individualisering. Jeg mindes ikke at have set ham le, yderst sjældent smile. Der var i hans Timer ikke Tale om at møde mindre godt forberedt, og for saa vidt var Maalet for hans Vedkommende utvivlsomt naaet. Men det var med Frygt og Bæven, man stedtes for hans Aasyn. For ham var Alpha og Omega Tugt, Respekt, Disciplin. Uden at være pryglelysten havde han ikke langt til korporlig Revselse. Han havde i saa Henseende to Specialer: en Drejning af Synderens Arm og saa med Knoerne Bearbejdelse af Overarmsmusklerne, eller for mindre graverende Forseelser Ryk i Haartotterne foran Ørerne. Begge Dele gjorde forbigstret ondt«. »Han straffede ikke i varmt Blod, men altid med roligt Overlæg«, siger en anden ældre Elev og skildrer følgende Afstraffelse for Dovenskab. »C. T. var ganske blank i Geografi, og Straffen fulgte omgaaende. Rektor Theisen havde den Skik at vride venstre Arm om paa den skyldige og saa med Knoerne slaa paa Synderens kødfulde Overarm. Allerede straks, da Rektor greb fat i hans Arm, begyndte C. at bede for sig: »Kære, søde, rare Hr. Theisen« . . . . »Kæ-re, sø-de, ra-re Christian« kom Svaret, alt mens Slagene faldt for hvert Adjektiv. Aldrig i mit Liv, tror jeg, har jeg været saa bange hvilket noksom viser, at jeg heller ikke var naaet langt nok i Lektien. Mærkerne af en saadan Afstraffelse kunde ses og føles adskillige

Dage efter, og de Elever, der kom ud for den, glemte den sikkert aldrig. Det er det, man kalder at statuere et Eksempel. I øvrigt vidste Rektor Theisen, der en Tid havde studeret Medicin, præcist, hvor og hvordan han slog«. Overfor de alvorligste Forseelser brugte Rektor Theisen ogsaa Spanskrør. Samme Elev meddeler: »Rektor kom ind i Klassen, og M. blev kaldt op til Tavlen og anbragt med Front mod Eleverne. Efter en kort Tale gav Rektor ham et Slag ned over Ryggen med et Spanskrør. Med et Vræl sank M. sammen og laa som en Klud paa Gulvet. Hele Scenen staar lyslevende for mig«.

Rektor Theisen har sikkert aldrig forløbet sig, naar han tugtede, han slog haardt, men med koldt Blod, aldrig i Hidsighed. Det maa, for at dømme retfærdigt om hans haarde Disciplin, erindres, at man for 50 Aar siden saa ganske anderledes end nu paa Prygl som et disciplinært Opdragelsesmiddel, baade i Hjemmet og i Skolen. Der findes ikke i Skolens Arkiv fra den Tid en eneste Klage over Rektor Theisens korporlige Afstraffelser. De bidrog tværtimod til at fastslaa hans Anseelse som en streng og myndig Skoleleder. Men hans Eksempel var farligt, naar det efterfulgtes af Lærere, som manglede hans Ro og Besindighed, Lærere, som slog i Hidsighed, uden Overlæg, uden Hensyntagen til den Skade f. Eks. Lussinger kunde gøre. Der var ved Skolen een Lærer, som slog i Desperation, og som var berygtet for sin Hidsighed, to andre Lærere, som var magtesløse

overfor en Klasse og derfor tog deres Tilflugt til at slaa løs i Tide og Utide, give Lussinger, rive i Haaret, dunke i Ryggen. Disse Lærere har følt sig berettigede til en saadan Optræden, fordi de saa deres Rektors Haardhed i Uddeling af korporlige Revselse, og da de slet ikke forstod at beherske sig, medførte deres hidsige Afstraffelser alvorlige Klager fra Hjemmenes Side. Klagerne paataltes haardt af Rektor Theisen. I et Tilfælde bevirkede en saadan Klage en Timelærers Afsked.

Der var en afgørende Forskel paa de yngre og de ældre Elevers Forhold til Rektor Theisen. Alle havde de ubegrænset Respekt for ham, men medens denne hos de yngre var dikteret af Frygt, var Ærefrygt bestemmende for de ældre. Herom skriver en Elev: »Jeg saa altid op til Rektor Theisen med dyb Ærbødighed. Hans Krav om streng Disciplin og Orden var forenet med udpræget Retfærdighedssans og med en utvivlsom Interesse for og Kærlighed til de Elever, som han mærkede selv vilde noget. Under hans noget bryske, utilnærmelige Væsen bankede et varmt Hjerte, som ved Lejlighed ogsaa kunde give sig Udtryk i anerkendende og venlige Ord«. »Han var«, skriver en anden, »en Ridder uden Frygt og Lyde, som vi saa op til med Ærefrygt og Agtelse. Han var retliniet og retfærdig i hele sin Vandel, dertil en meget kundskabsrig Mand paa Historiens og den danske Litteraturs Omraade, hvilke to Discipliner var hans Hovedfag. Han havde, bag de lyse-

blaa Brillen, et skarpt Blik for sine Elevers Ejenommeligheder og søgte at udvikle dem, naar de var af god Art«. Den sidste Udtalelse strider mod Meddelelsen Side 103, at Rektor Theisen manglede Evne til Individualisering, men Uenigheden i de to Domme forklares let ved, at den ene stammer fra en Elev, der gik hele Skolen igennem i Rektor Theisens Tid, den anden fra en Elev, som i 1886 kun var 13 Aar gammel.

Rektor Theisen underviste i de højere Klasser i Historie og dansk Litteratur, i de lavere mest i Geografi og Naturhistorie. Medens Elevernes Udtalelser om de to sidste Fag væsentligt gaar ud paa, at de skulde kunnes, lyder der med Hensyn til Historie og dansk Litteratur samstemmende Vidnesbyrd om, at han i disse Fag var en kundskabsrig og interesseret Lærer, og at hans Undervisning ikke blot var fast og sikker, men ogsaa vækkende og aandrig, saa at den mindes med Taknemmelighed af hans gamle Elever.

Rektor Theisen var meget anset baade i Byen og dens Opland, og under hans Ledelse steg Skolens Elevtal, der var begyndt med 124, til 212 ved Afslutningen af Skoleaaret 1886. Ærèn derfor tilkommer i første Række Rektor Theisens faste og dygtige Administration, og hans Fortjeneste bliver dobbelt stor, naar man betænker, at Lærerpersonalet som Helhed havde visse Mangler. Der var dygtige Lærere, men ogsaa baade mindre dygtige og helt udygtige. Manglen traadte stærkest frem i de to øverste Klasser, hvor de undervisende

Læreres Tal var ganske utilstrækkeligt, saa at Rektor selv maatte overtage de to Hovedfag, Historie og dansk Litteratur, Førstelæreren, Cand. philol. Wivel, baade Græsk, Latin og Oldnordisk, foruden at han altid havde baade Græsk og Latin i IVst. Det var et Arbejde, som oversteg een Mands Kræfter, og som ogsaa medførte Overanstrengelse og nedsatte denne dygtige Mands Arbejdsydelse. Resultatet af utilstrækkelige Lærerkræfter i de to øverste Klasser fremgaar af Studentereksamen 1885 og 1886, der er stærkt plettede med daarlige Karakterer. Det har sikkert pint Rektor Theisen, at Skolen ikke paa dette Omraade kunde præstere noget virkeligt godt, og han begik da i 1886 den Fejl, at han søgte at holde Byens Blade i Uvidenhed om det tarvelige Resultat. Studentereksamen sluttede 3. Juli, men først efter en Paa-mindelse i »Kolding Folkeblad« sendte han den 9. Juli en Meddelelse om, at syv Kandidater havde bestaaet Studentereksamen, uden Angivelse af deres Hovedkarakterer. Dette medførte en hvas Artikel i »Kolding Folkeblad«, i hvilken det bl. a. hedder: »Det maa være nogle ejendommelige Forhold, der er knyttede til Skolens Stilling overfor Offentligheden med Hensyn til den nu afsluttede Eksamen. Som det er omtalt i »Kolding Folkeblad«, varede det adskillige Dage, før Offentligheden overhovedet fik noget at vide om Resultatet, og hvad fik man saa til sidst? . . . I københavnske Blade gives virkelige Meddelelser med Elevernes Navne, Pointtal osv. . . . »Kolding

Latin- og Realskole« meddeler, at saa og saa mange har taget Eksamen, men ikke en Linie om Resultatet . . . . Er man selv misfornøjet med Resultatet, og efter hvad der tales om — det hedder saaledes, at Studenterne fik allesammen anden Karakter, men een blev bagefter hævet, for at der dog kunde være een med lige første Karakter — er dette jo ogsaa tarveligt, da er der sandelig ikke gjort Skolen nogen Tjeneste ved at indhulle det hele i Mørke. Des stærkere gaa Talen, og des mere tror Folk, at det har været et Resultat, man ikke holder af at møde frem med. Byens Borgere ser med Interesse Skolens Fremvækst, men de kan ogsaa forlange, at den ikke skades, ved at der kommer ugrundede og overdrevne Rygter frem om sidste Eksamens Udfald, alene ved at Skolens Bestyrer finder det rettest denne Gang at lade Eksamensudfaldet forblive staaende i Mørke i Stedet for at lægge det aabent frem som alle andre Skoler«. Enevold Sørensen var ikke den Mand, der glemte noget. Da hans Blad i 1887 kunde meddele, at Sigurd Müllers første Studenterhold, paa fem Kandidater, alle havde faaet første Karakter, tilføjede han til Sammenligning, at der i 1886 blev dimitteret syv, af hvilke kun een havde faaet første Karakter. ²⁵⁾

Det kan antages, at politisk Modsætningsforhold har bidraget til »Kolding Folkeblad«s uskaansomme Angreb paa Rektor Theisen. Den politiske Strid havde i Kolding, som i det øvrige Land, ophidset Sindene, og Rektor Theisen, som var ivrig Højre-

mand, havde ved flere Lejligheder begaaet den Uforsigtighed at træde frem som afgjort Tilhænger af Ministeriet Estrup. Da Professor *Matzen* og *Lars Dinesen* i Juni 1885 efter Udstedelsen af den provisoriske Finanslov holdt et lukket Højremøde i Slotsgaarden, havde Rektor Theisen og en af Skolens Lærere været Medindbydere til Mødet. Dette medførte nogle skarpe Udtalelser i »Kolding Folkeblad«, dels af Redaktionen, dels af en Indsender. Det hedder i Redaktionsartiklen, at »Bestyreren af Kolding Latinskole, Hr. Theisen, har fundet det passende at hejse Provisoriets Fane over Kolding Kommunes Latinskole«, og i det indsendte Stykke, at Rektor Theisen ikke burde have indladt sig paa at være Medindbyder til et Provisoristmøde, hvilket har vakt almindelig Bitterhed i Byen. »En Skole, der er rejst i en gennemgaaende frisindet By og i en afgjort frisindet Egn, en Skole, hvis hele Styrke ligger i at staa i et godt Tillidsforhold til Befolkningen, den skal ikke paa agitatorisk Vis kaste sig ind i denne politiske Kamp . . . eftersom det maa forbitre anderledes tænkende at se Latinskolen føre an i en saadan Kamp«. Nogle Dage efter indeholdt »Kolding Folkeblad« et nyt Angreb paa Rektor Theisen, der sad i Bestyrelsen for Vejle Amts Skytteforening, i Anledning af hans og fire andre Bestyrelsesmedlemmers Optræden: »De Hr. Provisoristers sædvanlige Opfattelse i stort som i smaat, at naar en Beslutning ikke behager dem, saa gælder den ikke« ²⁶).

Skønt disse Angreb vel nok har bidraget til i Byens og Omegnens Venstrekreise at skabe personlig Misstemning mod Rektor Theisen, svækkede de hverken Skolens fortsatte Fremgang i Elevtal eller den Respekt, der stod om ham som en fremragende dygtig Skoleleder, og det har af næsten alle været følt som et Tab, da han i 1886 opgav sin Stilling. Og med Rette kunde den ny Rektor, Sigurd Müller, i 1887 slutte sin Artikel i Programmet om sin Forgænger med disse smukke Ord: »Under hans Ledelse trivedes og blomstrede Skolen, og til fjerne Tider vil Karl Theisen mindes som en af de Mænd, der har virket mest til Gavn og Ære for »Kolding Latin- og Realskole«.

IX.

Sigurd Hjorth Müller.

1.

Sigurd Hjorth Müller blev født 21. December 1844 i Snedsted Præstegaard ved Thisted. Hans Fader var den bekendte grundtvigske Skolemand og Historiker, *Ludvig Christian Müller*, fra hvem han tog i Arv det grundtvigske Livssyn og de grundtvigske Skoletanker, medens han fra mødrene Side synes at have faaet den Skønhedslængsel, som prægede hans Liv. Efter Faderens tidlige Død flyttede Moderen til Roskilde, og Sigurd gik i nogle Aar i Byens Katedralskole, men blev privat dimitteret i 1863, hvorefter han begyndte at studere Medicin. Dette Studium blev afbrudt, da Landskabsmaleren *Thorald Læssøe* tog ham med paa en Studierejse til Italien, hvor han opholdt sig i otte Maaneder. Efter sin Hjemkomst opgav han det medicinske Studium for at studere Æstetik og tog i 1872 sin Magisterkonferens. I 1874 ægtede han *Marie Louise Biering*, Datter af Adjunkt *Christian Biering*. I en Aarrække virkede han i Hovedstaden som en anset Lærer i Dansk, navnlig ved Borgerdydskolen i

København, blandt hvis Bestyrere var den fremragende Skolemand, Professor *Pio*, senere den berømte klassiske Filolog, Professor *Heiberg*, desuden som Eksaminator ved Præliminæreksamen paa Universitetet, og som Litteratur- og Teateranmelder ved nogle af Hovedstadens mest ansete Blade, blandt disse »Dagbladet«. Det vidner stærkt om hans Frisind og Retsind, at han i 1884 opgav Stillingen som Medarbejder ved dette Blad, da det oplystes, at Professor *Goos*, der stod som Udgiver af Bladet, havde medvirket ved Opretelsen af »Den ny Socialist«, hvis Opgave det skulde være at modarbejde Socialdemokratiet. I 1886 valgtes han til Bestyrer af »Kolding Latin- og Realskole«, hvilken Stilling han indtog, til han i 1901 paa Grund af fleraarig haardnakket og smertefuld Sygdom (Ansigtssmerter) maatte tage sin Afsked. Bortset fra et Vinterophold i Italien 1902 levede han dernæst i København, optaget af litterært og kunsthistorisk Arbejde. Han døde 2. December 1918.

Sin Forfattervirksomhed begyndte han rent æstetisk med en Samling »Digte« (1867), hvorpaa i 1872 fulgte Oversættelsen af »Fem Digte af Theokritos« og i 1874 »Tre Fortællinger«, blandt disse den smukke og ejendommelige »Sarons Rose«. Efterhaanden optog kunsthistoriske Studier ham mere og mere, og Resultatet af disse foreligger – foruden i en Mangfoldighed af mindre Artikler i »Dagbladet«, »Morgenbladet« og »Ude og Hjemme« – i »Kortfattet Kunsthistorie« (1883),

»Nyere dansk Malerkunst« (1884) og »Thorvaldsen, hans Liv og hans Værker« (1893). Samtidig var han meget virksom som Skolebogsforfatter. Hans »Haandbog i den danske Litteratur« (1880, med flere senere Udgaver) og hans »Kortfattet dansk Litteraturhistorie« (1881, 3. Udgave 1893) hørte i mange Aar til de mest benyttede Hjælpe-midler ved Undervisningen i dansk Litteratur.

I 1902 udgav han »Et Hundrede Epigrammer af Ludvig Holberg«, i 1907 »Sidste Digte«, i 1914 »Sarons Rose og andre Fortællinger« i anden Udgave, ledsaget af de anerkendende og rosende Udtalelser, som Frederik Paludan-Müller, Christian Winther og Jonas Lie havde sendt ham ved Bogens Fremkomst. Desuden havde han allerede i Kolding genoptaget Arbejdet med Oversættelse af græske Digtere. I 1899 udkom »Hero og Leandros« illustreret af Lorenz Frölich, i 1915 en udvidet Samling af Theokrits Digte, og sammen med Hr. cand. mag. *Christian Thomsen* udgav han en Oversættelse af Euripides' »Medeia«. Sigurd Müller var en fin og smagfuld Oversætter af græsk Poesi, særlig dygtig i Behandlingen af Heksametret. Der findes ikke hos samtidige Oversættere saa kraftige og rytmiske Heksametre som hans.

Desuden skrev Sigurd Müller til sin høje Alder mange Artikler om Kunst, idet han med Forkærlighed behandlede Raderkunsten. Naar Interessen for Raderinger efter 1890 har været saa stor i Danmark, skyldes dette for en meget væsent-

lig Del hans Artikler og Foredrag. Han stod i nært Venskabsforhold til mange baade ældre og yngre Dyrkere af denne Kunst, der glædede ham med deres Raderinger i forskellige Etater, saa at hans Vægge bogstaveligt var tapetserede med Kunst, foruden at hans Mapper var pakkfulde af de herligste Førstetryk. Det var hans Livs Glæde, efterat han havde mistet sin prægtige Hustru, at føle sig elsket af sine Kunstner venner, saa at han altid modtog talrige Besøg og aldrig følte sig helt ene og forladt.

2.

Der var i det sidste Tiaar før 1900 ikke mange danske Skolemænd, der var saa godt kendte i hele Landet som Sigurd Müller, og der var faa, som havde et mere anset Navn. Dertil bidrog hans Virksomhed som Forfatter, hans talrige Foredrag og Artikler om Kunst, Litteratur og Pædagogik, endelig hans paa mange Omraader banebrydende Arbejde som Leder af Skolen i Kolding.

Hans Skolebøger var meget brugte, hans Indlæg i de forskellige Spørgsmaal kunde altid gøre Regning paa at blive læste med Interesse. Som Skoleleder mødte han baade Kritik og Anerkendelse.

Jævne Dygtigheder, der arbejder i de vante Spor, finder let og hurtigt Anerkendelse – og glemmes snart. Om andre staar der Kamp, mens de virker; naar de er borte, lever deres Minde og de dybe Spor, deres Gerning har sat sig.

Sigurd Müller hørte til den sidste Klasse.

Som Søn af Ludvig Christian Müller var han Grundtvigianeren indenfor den danske lærde Skole. I mange Henseender en Spurv i Tranedans. Men tillige en kraftig Talsmand for det grundtvigske Livssyns mange Fortrin i Modsætning til Statsskolens Aand, der havde arvet og til 1900 bevaret meget af den lærde Tid.

Ud fra denne Modsætning og ud fra hans Kunstdannelse er man alene i Stand til at bedømme hans Virksomhed.

Han var af Naturen en Børneven, og de smaa Børn hang ved ham. Han havde en ualmindelig Evne til at aabne de ældre Elevers Øjne og Sind for alt smukt og ædelt, men følte mindre for Drengene i Overgangsalderen, hvis grovkornede og brutale Væsen stødte hans Skønhedssans. Men de smaa elskede ham, og de store beundrede ham og nærrede en dyb Taknemmelighed mod ham for alt, hvad de skyldte hans Undervisning i Dansk og Kunsthistorie. Han lærte dem at elske deres Lands Poesi og gav dem Kærlighed til Kunst, saa de følte sig dragne til Skønheden i alle dens Former, baade legemlige og sjælelige. For mange af hans Elever kom disse Timer til at staa i festlig Glans og han selv som den ideale Lærer. Og som han selv var en Mester i at behandle det danske Sprog som et bøjeligt og smidigt Værge, var han en ypperlig Lærer, naar det gjaldt om at vænne Elever af med affekterte og skabagtige Fraser. Han havde

let ved at faa dem til at se, at Tanker udtrykkes bedst i et rent og smukt og naturligt Sprog.

Han afskyede af ganske Hjerte alt affektert og skabagtigt, og han lærte sine Elever det samme. Han ønskede aldrig at imponere ved ydre Midler, og han hadede selv og han lærte sine Elever at hade alt falsk og uægte. Den ferniserede Halvdannelse var ham en Vederstyggelighed. Men han elskede og han lærte andre at elske alt fint og skønt, alt stærkt og sundt og sandt.

Som Administrator havde han sine Mangler. Administration interesserede ham ikke. Han tillagde heller ikke den ydre Orden stor Betydning. Han kunde spøgende sige, at han havde glemt at se efter, om Klatpapirerne og Penneskafterne var i Orden. I det hele var det ham imod at lægge alt for stor Vægt paa ydre Disciplin. Den militære Stramhed hørte efter hans Mening ikke hjemme i Skolen. Børn skulde vokse op i Frihed, saa at de lærte at handle efter indre Overbevisning om det rette.

Han ønskede ikke, som han selv sagde, at lede Skolen med en Korporalstok i Haanden. Han vilde have en Børneskole, ikke en Militærkaserne. Det gode Ord var for ham af langt større Værd end onde Ord, Trusler, Hug og Slag. Han indskrænkede straks og forbød senere fuldstændigt legemlig Revselse. Hans Forbud mod Prygl omtaltes i de nærmeste Aar i københavnske Skolekredse med Skuldertræk og Smil. Mange Aars Erfaring har nu vist, at Sigurd Müller saa rigtigt.

Han blev paa dette Omraade en Foregangsmand indenfor Lærskolen.

Og ogsaa paa andre Omraader var han blandt de første, naar det gjaldt at tage Kampen op mod gammel Slendrian og bane Vej for nye, friske Tanker.

For en Skolemand som Sigurd Müller med hans Ringeagt for det falske og forlorne maatte Karakterer og Numre være som Sennep udi Næsen. Han havde et skarpt Blik for, at der ved disse Midler avles slette Motiver, Snyderi, Misundelse, Vigtighed eller Forsagthed hos Børnene, og i Hjemmene en ganske misvisende Opfattelse af Skolens Gerning. Han skriver herom i en af sine smaa ypperlige Programartikler: »Og hvor vældig en Brøkdæl af det Snyderi, der trives i Skolen, har Karaktersystemet ikke Ansvaret for! Hvor mange Børn vilde vel, dersom det ikke var til, bryde sig om at skrive deres Regnestykker af efter Kammeraternes, og hvor mange pjankede Forældre, Bedstemødre eller Tanter vilde vel gøre sig den Ulejlighed at skrive lille Peters Stil for ham, hvis det ikke var for paa ret skammelig Maade at fri samme lille Peter for den Skam at faa en daarlig Karakter? . . . En anden Sag er det, at de daarlige Lærere, de aandløse Indterpere, nødigt vil undvære den Støtte, de har af Karaktererne, og at de Skoler, hvor alt gaar ud paa at dressere til Eksamen og at lære Disciplene netop de til denne nødvendige »Svar«, medens der intet som helst Hensyn tages til deres aande-

lige Udvikling, nødtigt vil af med Karaktererne. Men saadanne Lærere og saadanne Skoler maa gaa for det, de er, saalænge de kan holde sig paa Benene. Med Guds Hjælp dør de vel nok ud en Gang«. Efter mange Aars Arbejde lykkedes det Sigurd Müller at faa Forstanderskabets Tilladelse til Ophævelse af baade Karakterer og Numre.

I 1896 naaede han at faa indført Fællesundervisning i hele Skolen, efter at der tidligere var gjort enkelte Forsøg i de højere Klasser. Denne Reform medførte Undervisning i Sløjd for Drengene, mens Pigerne havde Haandarbejde.

I 1897 fik han oprettet en særlig Afdeling for de Realelever, som ikke skulde have alm. Forberedelseseksamen. »Kolding Latin- og Realskole« var vistnok den første Skole, som søgte at bringe denne Sag i Orden paa en rationel Maade.

I 1900 ordnede han Skolens Sprogundervisning saaledes, at Tysk først læstes i 3u (6te Fællesklasse), Fransk i 1st og R, og Latin i 11st, for at lette Overgangen af dygtige Frielever fra Borger-skolen.

Ved disse Reformere foregreb han paa afgørende Punkter Bestemmelserne i Almenskoleloven 1903 og medvirkede til, at »Kolding Latin- og Realskole« fra en ren Klasseskole kunde ændres i Retning af Enhedsskolen.

I sine sidste Aar interesserede Sigurd Müller sig levende for at gøre de aarlige Skoleprogrammer til noget mere end tørre Skemaer og Registre. Han skrev selv og opfordrede andre til at skrive

om forskellige Opdragelsesspørgsmaal for derved at vække pædagogisk Interesse og i Hjemmene skabe Forstaaelse af Skolens Gerning. Han havde ogsaa Tanker om Forældremøder paa Skolen, fik gjort et enkelt Forsøg, men naaede paa Grund af tiltagende Svaghed ikke at faa Planen gennemført. Ligeledes var det ham en kær Tanke at knytte Hjem og Skole nøjere sammen ved at give Forældre Adgang til at overvære den daglige Undervisning i Klasserne. Ej heller denne Tanke fik han bragt til Udførelse.

Han var en skønhedselskende Natur. Han forstod at brede Skønhed over sin egen Undervisning, og han stræbte paa anden Maade at føre Skønhed ind i Skolen. Med de ringe Midler, han havde til sin Raadighed, fik han Klasseværelserne forsynede med gode Fotografier af Kunstværker og nyere Raderinger, forat de unge saaledes kunde vænnes til at se og forstaa god Kunst.

Han var med til at rydde op i det gamle og skaffe Plads for det ny. Han bragte selv som den første friske Tanke ind i sin Skole og banede nye Veje for gode og frisindede Fremskridt.

3.

Sigurd Müller blev aldrig i Kolding anerkendt efter Fortjeneste, og »Kolding Latin- og Realskole« havde under ham ikke altid blide Kaar. Aarsagerne var af forskellig Art, i første Række politisk og religiøs Fanatisme.

Han blev ansat som Skolens Bestyrer efter en haard Kamp mellem Byraadets to Partier, der den Gang var omtrent lige stærke, med Venstres og Formanden, Borgmester Schjørrings, Stemmer, medens Højre stemte imod. Det var i Provisorie-aarene, da den politiske Ophidselse stod paa Kogepunktet. Som et Stridsemne kom Sigurd Müller til Kolding, og Aarene bidrog til at forværre denne uheldige Begyndelse. »Vi føler os forvissede om«, skrev »Kolding Folkeblad«, »at vi tør lykønske »Kolding Latin- og Realskole« til, at en Mand som Hr. Sigurd Müller er blevet dens Bestyrer, og Kolding By som Helhed til, at han er blevet knyttet til Byen. Ganske vist kunde intet af Byraadets valgte Højremedlemmer bekvemme sig til at følge Forstanderskabets Indstilling, men vi føle os overbeviste om, at dette kun er et Udslag af Partidisciplinen i Højre, og at alle hurtigt vil erkende det heldige i det trufne Valg«²⁷).

Denne Profeti slog ikke til, og Sigurd Müllers politiske Indstilling var en af Hovedaarsagerne til, at den højresindede Del af Borgerne og Landboerne, hvis Børn udgjorde Flertallet af Skolens Elever, saa paa ham med Mistillid og Uvilje. Sigurd Müller var ikke en forsigtig Mand. Skønt han ikke som sin Forgænger deltog aktivt i Politik, udtalte han altid frimodigt sin Mening, ofte i en skarp Form. Da han blev opfordret til at give Bidrag til den private Fæstningsindsamling, svarede han Nej, med den Tilføjelse, at han vilde tegne sig for et større Bidrag, naar Fæstningen

skulde nedrives. Ved Regeringsjubilæet i November 1888 undlod han at illuminere sin private Lejlighed, i Overensstemmelse med Byraadets Beslutning om, at Skolen ikke skulde illumineres. Dette bragte hans politiske Modstandere til at skumme af Raseri. Man forstaar bedre dette Raseri, naar man læser følgende Citat af en Tale, som Oberst *Marcher* holdt ved Festen, i Anledning af Jubilæet, i Byens konservative Klub: »Kongen har holdt igen overfor de politiske Skraalere og andre Magtstræbere, der have søgt at komme til Magten, hvis Politik nu er sunket saa lavt ned, at den bunder i Socialismens mudrede Dybde«. ²⁸⁾ Et Parti med et saadant Syn paa Modstanderne maatte anse Sigurd Müllers i og for sig korrekte Optræden overfor Illuminationen som grænsende til Forræderi mod Kongen. Det hedder ud fra denne Betragtning i »Koldingposten«: »Kolding Latinskole var det mørkeste af de mørke Punkter, der fandtes i Illuminationen i Gaar. Vi forstaa saa godt, at Skoleraadet, der tæller Mænd som Bankdirektør *Busse* og Sagsfører *Hansen*, ikke følte sig fristet til at oplyse Skolen, men det forundrer os rigtignok, at Rektor Sigurd Müller ikke fandt Anledning til i det mindste at oplyse sin private Lejlighed for derved overfor Eleverne at afgive Bevis paa, at han havde sin Ryg fri med Hensyn til Skolens Illoyalitet . . . . I dette Tilfælde, hvor Talen er om overfor Skolens Disciple at afgive et godt eller slet Eksempel paa Kongetrofasthed, kunde Sigurd Müller have lagt

lidt af den Bestemthed og Selvstændighed for Dagen, der udmærkede hans Forgænger«. Nogle Dage efter gentages Angrebet: »Enhver, der klædte sit Hus i Sorg« (∴ ikke stillede Lys i Vinduerne), »fortjener at drages frem for Dagens Lys og holdes op til Beskuelse . . . . Elevernes Forældre har taget Hr. Müllers Mangel paa Kongetroskab meget ilde op . . . . Den Borger, der i Torsdags undlod at illuminere, var værst mod sig selv, thi han har vist sig at være en *slet* dansk Mand«. ²⁹⁾

Endnu mere hadsk var et Angreb i samme Blad i Januar 1890. Der var Valg til Folketinget, og Berg, som allerede i 1887 efter eget Ønske havde haft en socialdemokratisk ordførende Stiller ³⁰⁾, støttedes ogsaa i 1890 af Byens Socialdemokrater. En Aften under Valgkampen var Sigurd Müller, der ikke deltog aktivt i Agitationen, kommet til at sidde sammen med nogle Højremænd paa »Hotel Kolding«, og i Samtalens Løb havde en af disse spurgt ham, om han, hvis der mod den ministerielle Kandidat ikke var opstillet en Venstremand, men kun en Socialdemokrat, kunde give denne sin Stemme. Da Sigurd Müller havde erklæret, at dette ikke var udelukket, indeholdt »Koldingposten« nogle Dage efter et indsendt Stykke, undertegnet »Paterfamilias«, i hvilket det meddeltes, at Sigurd Müller i et offentligt Lokale til ham fremmede Mennesker havde udtalt, at »han vilde stemme paa en hvilken som helst Socialist fremfor paa en Højremand« . . . »En saadan Ytring gaar langt ud over det tilladeliges

Grænser, da Sigurd Müller herved udtaler Tilslutning til et Parti, der, hvor meget det end benægtes i Øjeblikket, har vedkendt sig baade stats- og samfundsopløsende Principper, og som ikke undser sig for ved enhver Lejlighed at haane de tre Begreber, der burde være hellige for alle: Gud, Konge og Fædreland . . . . Er det virkelig sandt? I bekræftende Fald kunne vi nemlig ikke indse andet, end at vi maa være betænkelige ved at lade vore Børn besøge en Skole, hvor den, der skal paatrykke Skolen sit Stempel, paa et offentligt Sted tilkendegiver sin Sympati for et Parti, der hverken kender Gud, Konge eller Fædreland«.

Det blev aldrig fastslaaet, hvem »Paterfamilias« var. Sigurd Müller svarede Dagen efter, at han følte sig hævet over den Slags anonyme Angreb, men at »Paterfamilias« skulde faa Svar paa Tiltale, hvis han vilde navngive sig. Dette skete ikke. Derimod kastede Redaktør *Bertel Møller*, Udgiveren af »Kolding Avis«, sig med Voldsomhed ind i Striden. »Kolding Avis« var den Gang et uafhængigt Højreblad, og Bertel Møller, der satte personlig Pris paa Sigurd Müller, var aldrig bange for at sige sin Mening, selv om den gik Læserne og Partiet imod. I sin Artikel gør Bertel Møller først opmærksom paa, at Udtalelsen var ganske privat, fremkaldt ved et Spørgsmaal i en privat Samtale, samt at Sigurd Müller var en »rolig, besindig og almindelig agtet og anset Mand, der holder sig fjern fra al Agitation.« »Saa sidder der i en Krog en tredje Person og lurker, og da han har hørt,

hvad han vilde, er hans første Gerning at rapportere hele Historien til en Avis, i den Hensigt at skade og mistænkeliggøre den Mand«. Bertel Møller slaar derefter fast, at Sigurd Müller ikke er Socialist, men at han, som saa mange andre, paa Grund af den politiske Situation hellere vil stemme paa en Modstander af Regeringen, selv om denne er Socialist, end paa en ministeriel Kandidat. Artiklen ender med et ætsende Udfald mod »Paterfamilias«, der ikke tør være sit Navn bekendt: »Lad den politiske Kamp være nok saa haard og bitter — det borgerlige Samfunds vel forstaaede Interesse fordrer, at man bliver fri for en saadan giftig Edder, som den en »Paterfamilias« i Gaar har udspyet mod »Kolding Latin- og Realskole« og dens almindelig agtede Bestyrer. Det passer godt til Paterens Rolle, at han har foretaget sin smukke Gerning med Hætten trukket ned over begge Øren. Han har Grund til at skamme sig, Slyngel som han er.«

Bertel Møllers Artikel fremkaldte en hæftig Polemik mellem ham paa den ene Side og paa den anden Side »Koldingposten«s Redaktør, »Paterfamilias« og andre Indsendere med fortsatte ond-artede Angreb paa Sigurd Müller. I en af Artiklerne hedder det, at Eleverne vil sige: »Vor Rektor stemte paa en Socialist, altsaa er han Socialist(!)«. »Ethvert andet Syn paa Sagen er urigtigt og kan kun forsvares paa samme uheldige Maade som f. Eks. et hvilket som helst Forsvar af Latinskolens Ikke-Illumination paa Jubi-

læumsdagen.« Og i en anden Artikel, der refererer hele Sagen: »Næste Dag var hele Byen som Følge heraf (o. S. M.'s Udtalelse) i Bevægelse, og naar en »Paterfamilias« maaske(!) har faaet Historien at vide af sine Børn, mon da virkelig nogen kan undre sig over, at han harmfuldt vil kræve Skolebestyreren til Ansvar for Udtalelserne? . . . »Kolding Avis« skal nødig tale om, at »Paterfamilias« har skadet Latinskolen. Vil man vide Grunden til Latinskolens Brøst, da henvende man sig til Skolens Bestyrer og til Byraadets Venstre, der i sin Tid tog for meget Hensyn til Politiken og for lidt til Dygtigheden.«

Efter Bladstridens Afslutning fremkom Sigurd Müller med en Erklæring, i hvilken han først forsigtigt udtalte, at han aldrig havde sagt, at han kunde stemme paa »en hvilken som helst Socialist«, for derefter spydigt at tilføje: »Derimod kunde jeg ikke give min Stemme til en Mand af *Ole Kollerød* Arten, selv om han aldrig saa tykt understregede Grundlovens § 49, eller til en anden, der for Partiformaals Skyld gav sig af med at støtte et Blad som »Den ny Socialist«. Udtalelsen, som viser, at Sigurd Müller ikke havde tabt Humøret trods de voldsomme Angreb, var udæskende og vakte stor Forbitrelse. »Skolebestyreren vil maaske ogsaa indrømme,« svarer »Koldingposten«, »at hans Sammenstilling af en henrettet Forbryder og en, saa vidt vides, ikke hidtil straffet Professor ved Københavns Universitet, er noget malplaceret« ³¹⁾.

4.

Der er ingen Tvivl om, at de gentagne politiske Angreb, foruden at skabe Uvilje og Mistillid overfor Sigurd Müller, ogsaa har medført, at adskillige Hjem af den Grund ikke har villet sende deres Børn til den af ham ledede Skole. I samme Retning virkede de Beskyldninger, der efterhaanden, først i private Krese, senere offentligt, fremsattes om enkelte Læreres fritænkeriske Meninger og antireligiøse Paavirkning af de ældre Elever.

Sigurd Müller var Grundtvigianer, lidet dogmebundet og meget frisindet overfor anderledes tænkende, ogsaa frireligiøse og Katoliker. Han havde selskabelig Omgang med Pastor *Storp*, den katolske Præst, en klog og overlegen Personlighed, og der var meget i den katolske Religion og Gudstjeneste, der tiltalte ham, f. Eks. Læren om Skærsilden (Smlgn. »Sidste Digte« 1907 Side 40 Eventyret om Kongen og Skarnbassen). Naar der først i Krogene, senere offentligt fremførtes Beskyldninger om fritænkerisk Paavirkning, tænkes der særligt paa to i 1889 ansatte Lærere i de klassiske Fag. Beskyldningerne var ganske grundløse, men specielt i indremissionske Krese var man altid paa Lur for at opsnappe noget, der kunde bruges mod de to Lærere og Skolen. Da Pastor *Moe* i Skanderup i 1893 ved en Begravelse af flere forulykkede Fiskere i Harboøre havde holdt en haard Straffetale over disses Tro, en Tale, der vakte Harme i hele Landet, skrev Sigurd Müller i »Højskolebladet« en Protest mod Indre Missions

Dømmesyge. Dette gav Anledning til, at Pastor Moe i »Koldingposten« fremsatte en Paastand om, at han »fra meget paalidelig Kilde« vidste, at der af nogle Lærere paa Latinskolen øvedes en stærk Paavirkning i fritænkerisk Retning, saa at det endogsaa skete, at der gik Studenter ud fra denne Skole, som i en halvvoxen umoden Alder fremstillede sig selv som erklærede Fritænkere. Da Sigurd Müller derefter krævede Beviser for denne Paastand, og da Pastor Moe hævdede, at Kilden var god nok, da den havde sit Udspring fra selve Skolen, forlangte Sigurd Müller at vide, hvem af Skolens Lærere han skulde drage til Ansvar, fordi han ved løse og letsindige Meddelelser virkede til Skade for den Undervisningsanstalt, til hvilken han var knyttet. I samme Nummer af »Kolding Folkeblad« var optaget en Erklæring, undertegnet af alle Skolens Lærere undtagen een, om, at de aldrig hverken direkte eller indirekte havde søgt »at nedbryde Troen paa Kristus som Guds Søn, paa Miraklernes Mulighed og Virkelighed, paa Bibelens og Kristendommens Sandhed« (Citat fra en af Pastor Moes Artikler). Nogle Dage efter indeholdt Bladet en Erklæring fra 11 af de i Aarene 1890–1893 dimitterede 12 Studenter (een, en vitterlig Særling, som senere dræbte sig selv, vilde ikke underskrive), af disse to teologiske Studenter, gaaende ud paa, at Pastor Moes »paalidelige Kilde« var ganske usandfærdig, og at de ikke fra nogen Side, hverken direkte eller indirekte, havde mærket nogen som

helst Paavirkning i fritænkerisk Retning. Da Pastor Moe til disse Erklæringer svarede, at han »selvfølgelig ikke vilde nævne sin Hjemmelsmand, saa længe jeg ingen Ret har dertil«, skrev Sigurd Müller en ny Artikel, i hvilken det hedder, at hvis virkelig en Lærer er Kilden, »saa maa han frem, enten godvillig, eller, som man siger, »trukken ved Ørerne«. Ingen af hans Kollegaer bør være udsat for Mistanke for hans Lumpenheds Skyld«.

Hermed endte Diskussionen. Rent journalistisk havde Sigurd Müller sejret, men i indremissionske Krese havde de offentligt fremsatte Beskyldninger virket stærkt opskræmmende og bidrog til, at mange indremissionske Hjem derefter i en Aarrække foretrak andre Skoler. Og det maa anses for givet, at, naar Skolens Elevtal fra 198 i Foraaret 1891 efterhaanden sank til 147 i 1894, skyldtes dette for en meget væsentlig Del de politiske og religiøse Overfald. ³²).

5.

Der var foruden de politiske og religiøse Aarsager andre Forhold, der bevirkede, at Forældrenes store Flertal aldrig kom til at se paa Sigurd Müllers Skoleledelse med Forstaaelse og Velvilje. Han kom efter Rektor Theisen, som man havde beundret. Rektor Theisen var den fødte Administrator, der med Fasthed og Klarhed bragte Orden i alle Forhold, netop derfor den rette Mand til at

bygge en Skole op. Sigurd Müller var Æstetiker, en rigere, mere poetisk Natur, med stærkt fremtrædende Følelsesliv, men svag som Administrator. Allerede dette medførte en for ham ugunstig Sammenligning. Hvad han gjorde anderledes, opfattedes altid som daarligere. Atter og atter hørtes den Udtalelse, at saaledes var det rigtig nok ikke i Rektor Theisens Tid. Sigurd Müllers Mangler traadte herved skarpt frem, hans Fortrin havde man ikke Øje for. Theisen repræsenterede det bedste og det dygtigste af det udgaaende Aarhundredes Pædagogik, Sigurd Müller mange af de pædagogiske Principper, der skulde bringes til Sejr i det 20de Aarhundrede. Han var i visse Maader noget af et pædagogisk Geni, fordi han instinktmæssigt, rent intuitivt, følte det ny og selv handlede derefter, men det var kun enkelte af Skolens Lærere, der havde Blik for hans Betydning og lod sig paavirke af ham. Stod det saaledes til med Lærerne, kan man ikke undres over, at de fleste Forældre stod uforstaaende overfor det ny, som han søgte at føre frem. Disciplinen var ikke daarligere, men den var af en anden Art. Den havde under Rektor Theisen været stram og næsten preussisk; at Sigurd Müller indførte mildere Former, blev opfattet som Slaphed og Svaghed. Legemlig Revselse blev forbudt, et Skridt, der ikke blev billiget af Forældrenes store Flertal, som selv brugte korporlig Afstraffelse overfor deres Børn. Karakterernes Afskaffelse blev modtaget med almindelig Misfornøjelse. Under-

visningen var i flere Fag bedre, men da selvstændig Tilegnelse efterhaanden hos adskillige Lærere traadte i Stedet for tidligere anspændt Hukommelsesarbejde, blev ogsaa dette opfattet som Tilbagegang, idet man saa antog, at Børnene lærte mindre. Eksaminerne var gennemgaaende, særligt for Studentereksamens Vedkommende, bedre end til 1886, men dels glemte man det daarlige Resultat i dette Aar, dels fæstede man sin Opmærksomhed paa en enkelt Lærers ofte daarlige Karakterer og sammenlignede paa dette Punkt med en opvoksende konkurrerende Skole, der havde sin Styrke i dette Fag. Sigurd Müller som privat Person havde man ikke egentlig noget imod. Han havde et vindende Væsen, og hans Optræden overfor de enkelte Forældre var altid hensynsfuld. Derimod frygtede man hans skarpe Pen, ligesom Eleverne frygtede hans skarpe Ord, naar han dadlede dem for Uvornhed og ond-sindet Optræden. Udtalelser af denne Art løb Byen igennem, ofte i en endnu skarpere Form. Man vidste, at Sigurd Müller var en fin Kunst-kender og en fortræffelig Foredragsholder, men man holdt sig borte fra de kunsthistoriske og litterære Foredragsrækker, som han i de første Aar afholdt i Højskolehjemmets Sal, et Lokale, som den Gang skyedes af Bourgeoisiet. Da han f. Eks. i 1887 holdt seks Foredrag om »Shakespeare og hans Kunst«, blev disse meget rosende om-talt i »Kolding Folkeblad«, med den Tilføjelse, at »den saakaldte fine Portion saa man ikke

meget til, den mener vel ikke at have Vejledning nødvendig«. ³³).

6.

Da saa efter 1891 Elevtallet efterhaanden sank til 147 i 1894, og da Skolens »Underskud» var steget til 10244 Kr. med Udsigt til fortsat Stigen, blev det let for Sigurd Müllers mange Modstandere at rejse den Stemning mod ham, at han alene bar Skylden for denne Tilbagegang. Det er ovenfor paavist, at de uberettigede politiske og religiøse Angreb havde været stærkt medvirkende. En anden Aarsag var Oprettelsen af konkurrerende Skoler i Byen og dens Opland. Men Aarsagerne var efter den almindelige Opfattelse ganske underordnede i Sammenligning med Resultatet. Under Rektor Theisens seksaarige Ledelse var Skolen vokset op til 210 Elever, under Sigurd Müllers Styre var den derefter sunket til 147. Det var tilstrækkeligt Bevis paa, at han var en daarlig Skoleleder.

Under disse Forhold lykkedes det i Efteraaret 1894 to af Sigurd Müllers Modstandere paa Skolen at samle Flertallet af Lærerne, nogle nølende, om en Henvendelse til ham om at søge udvirket Ansættelsen af en Medbestyrer, der skulde udnævnes efter Forhandling med Lærerne. Denne besynderlige Anmodning begrundedes med en Henviisning til hans mangelfulde Administration og den tiltagende Uorden paa Skolen. Sigurd Müller havde Mangler som Administrator, og der kunde med Rette klages over, at Ordenen paa

Skolen i flere Henseender var utilfredsstillende. Men Svagheden i den sidste Klage laa deri, at den for en væsentlig Del skyldtes Lærerne selv. De fleste af disse var efterhaanden, jeg tør ikke sige efter overlagt Plan, men bevidst blevet ganske ligegyldige overfor de Ordenspligter, der paahvilede dem selv. Der var kun nogle faa, som passede deres Ganginspektion, de fleste kom flere Minutter for sent til deres Timer. Der var en almindelig Løshed i Gennemførelse af de mange smaa Ordenskrav, der er Forudsætningen for, at en stor Skoles Undervisning kan foregaa roligt og uforstyrret indenfor faste Rammer. Selvfølgelig havde Sigurd Müller sit Ansvar overfor denne Nedgang, fordi han ikke i Tide havde paataalt Lærernes Forsømmelser, og det var for sent, at han nu søgte at raade Bod herpaa ved Udfærdigelsen af en Række Ordensbestemmelser. Dette Skridt bevirkede, at Lærerne indsendte en Klage til Forstanderskabet, som lod Sigurd Müller vide, at han var uberettiget til at foretage et saadant Skridt uden Forhandling med sine Overordnede. Paa den anden Side blev det snart klart, at Forstanderskabets Flertal ikke vilde gaa med til Ansættelsen af en Medbestyrer. Blandt andre var Borgmester Schjørring absolut mod Tanken. I en privat Samtale med mig om Sagen, erklærede han, at Forstanderskabet aldrig vilde gaa med til Oprettelsen af et nyt Embede, »som formodentlig skal være lønnet«, og med Henblik paa Lærernes Krav om Medbestemmelsesret: »Skolen skal ikke være en

Republik«. Opgøret varede en Maaned og havde det gavnlige Resultat, at Ordenen paa Skolen i de følgende Aar blev mere tilfredsstillende, ogsaa fordi Sigurd Müller nu af bitter Erfaring havde indset, at Spørgsmaalet om Orden var mere og andet end et Spørgsmaal om »Klatpapirer og Penneskafter« (Side 116).

I de følgende Aar arbejdede Sigurd Müller baade energisk og dygtigt for at rejse Skolen, og det lykkedes ham i disse Aar at gennemføre adskillige vigtige, tidligere omtalte Reforme, først og fremmest Indførelsen af Fællesundervisningen. Han vandt herved frem i Anseelse, ogsaa fordi Elevtallet igen var i Stigen, fra 147 i 1894 til 188 i 1901. Saa kom i 1897 den haarde Sygdom, der i de følgende 4 Aar voldte ham de pinligste Smerter og holdt ham borte fra Skolen Uger igennem. I Oktober 1900 forsøgte som sidste Udvej en Operation, foretaget af Professor *Tscherning* i København. Operationen hjalp ikke, og da Lidelserne fortsattes i 1901, opgav han Haabet og søgte sin Afsked. Syg og svagelig forlod han i Juli Byen, dragende ud til en usikker Fremtid med sin lille Pension. For en rent ydre Betragtning forlod han Kolding som en slagen Mand, kun faa forstod, at han havde skabt et nyt Grundlag for Skolens fortsatte Udvikling. Det blev hans, og ikke hans Forgængers, pædagogiske Synspunkter, der kom til at præge det bedste i Skolens Gerning i de næste 28 Aar, de Synspunkter, som har faaet deres digteriske Form i Lektor Jørgensens Kantate.

X.

Efter 1901. Tilbageblik og Fremblik.

1.

Der er i de første Kapitler gjort Rede for Skolens Udvikling og Fremgang efter 1901 med Hensyn til Discipeltal, Nybygninger, forbedrede Lærerlønninger, m. m. Det er en Udvikling og en Fremgang, der har fundet Sted, ikke uden stort Arbejde, ofte under Modstand og Kamp, men tillige under voksende Forstaaelse og Støtte hos dem, der som Medlemmer af Byraadet, Skoleudvalget og Skolekommissionen kom til at arbejde med Skolens Forhold. Mens det før 1896 væsentligt var Højre, der interesserede sig for Skolen, medførte først Beslutningen om Fællesundervisningens Indførelse i 1896, dernæst i 1900 Bestemmelsen om Overførelse af dygtige Frielever fra Borger-skolen, at alle Partier i Byraadet har omfattet Skolen med stigende Velvilje og Interesse. I første Række fortjener blandt Skolens mange Venner efter 1901 at nævnes Bankdirektør *Bech*, Folketingsmand *Knud Hansen*, Fabrikant *I. C. Johansen*, Pastor *Kjørboe*, Sagfører *Lau*, Dommer *Nielsen* og Fru *Kirstine Sørensen*.

2.

Byraadsbeslutningen i 1896 om Fællesundervisningens Indførelse og Forstanderskabets Bestemmelse i 1900 om Overførelse af Frielever har radikalt ændret Skolens Karakter, oprindeligt oprettet og planlagt som udpræget Klasseskole for de velhavende Hjemmesønner, mens de mindre bemidlede var henvist til Borgerskolen med desmaa Skolepenge, de fattigste til Fri-skolen. Byraadsbeslutningens vidtrækkende Følger var klare for alle, kun faa forstod, at Forstanderskabets

Bankdirektør Bech.

Bestemmelse betød det første Skridt paa Vejen fra *Klasseskolen* til *Enhedsskolen*. Sigurd Müllers Stilling til Forstanderskabets Bestemmelse ses af hans Side 118 omtalte Nyordning af Sprogundervisningen, der lettede Overgangen fra Borgerskolen og foregreb Almenskolens Reform i 1903. Selv skrev jeg i Skolens Program for 1900 en lang Artikel om *Enhedsskolen*, i hvilken det bl. a. hedder: »Folkeskolen – Grundskolen, den fælles Barneskole for

baade »*simple*« og »*fine*« Børn, samlende alle Samfundsklassers Sønner og Døtre til Arbejde og Leg, skabende rige Minder om fælles Glæde og fælles Sorg, fælles Interesser, Haab, Kappelstrid og Længsler . . . . . Fælles

Folketingsmand Knud Hansen.

Følkeskole – fælles Grundskole. Paa den bygges videre. Hver gaar sin Vej, som hans Evner og Stræben fører ham. Det bliver Barnets *egne aandelige og legemlige Evner*, der kommer til at afgøre, om det fra Grundskolen skal gaa over i *Middel-skolen* – Realskolen – og *Ungdomshøjskolen* – Latinskolen – mens det nu i alt

for mange Tilfælde er Forældrenes *pekuniære Evner*, der bringer nogle Børn i Realskolen og Latinskolen og hindrer andre i at komme der. Det er klart, at Byens *Friskole* efterhaanden vil vokse op mod *Borgerskolen*, og at denne Skoles Undervisningsplan vil blive Grundlaget for den *fælles Følkeskole* for alle Børnene i de to nuværende kommunale Skoler. Borgerskolens Undervisningsplan er her i Byen den bedste for Børn

til 14 Aars Alderen, selv Latin- og Realskolen har indrømmet dette, ved for de Elever, som ikke skal have almindelig Forberedelseseksamen, at ordne en lignende Undervisning i sine to A-klasser . . . Set fra et *kommunalt* Synspunkt er der ingen Grund til, at denne Undervisning gives paa to Steder. Det er naturligvis atter her *Særskoletrangen*, som har været medvirkende. Naar denne svækkes, vil en Samling paa dette Punkt blive Følgen. Borgerskolens Opgave er at skabe en sund og forstandig Undervisning for *alle* Børn til 14 Aars Alderen.

Pastor Kiørboe.

Det bliver saa Realskolens Opgave at bygge paa dette Grundlag og ud fra disse Forudsætninger at give en tidssvarende Fortsættelsesundervisning«³⁴).

Medens min Artikel blev velvilligt omtalt i den socialdemokratiske Presse, var der i Kolding mange kloge Hoveder, der smilede over mine formentligt fantastiske Betragtninger. Og dog skulde der ikke gaa mange Aar, før adskillige af de i Artiklen frem-

satte Synspunkter havde arbejdet sig frem til Virkelighed. I 1903 skabte Almenskoleloven den fir-aarige Mellemskole, saaledes planlagt, at den kunde indgaa som Led baade i Gymnasieskolen og i Folkeskolen. I 1911 var den paapegede Sammenlægning af Friskolen og Borgerskolen naaet i Kolding. I 1914 nyordnedes ved en enstemmig Byraadsbeslutning Forholdet mellem Borgerskolen og Almenskolen ud fra den Forudsætning, at ca. en Tredjedel af Pladserne i Mellemskolen skulde gives til dygtige og flittige fra Borgerskolen overflyttede Frielever. I hvert Fald en solid Begyndelse, selv om der endnu er et godt Stykke Vej til det endelige Maal.

Efter 1900 bevirkede i Kolding den fortsatte Optagelse af Frielever fra Borgerskolen en langsom Udvikling hen mod Enhedsskoleprincippet. I Aarene 1911–14 var der en Meningsforskel – den kom ikke offentligt frem, men antydes i Borgerskolens Programmer fra disse Aar, – om Mellemskolens paakrævede Udvidelse skulde foregaa inden for Almenskolen, eller ved at der i Folkeskolen oprettedes særlige Mellemskoleklasser for Folkeskolens egne Elever. Dette vilde i Kolding, som i enkelte andre Byer med kommunalt Gymnasium, have skabt to Mellemskoler, den ene i Almenskolen for de velhavende Hjems Børn, den anden for de mindre velhavende Hjems Børn i Folkeskolen. Det var altsaa en Kamp mellem Klasseskole- og Enhedsskoleprincippet. Det var en Lykke for Kolding Bys Undervisningsvæsen,

at Enhedsskoleprincippet sejrede. Ordningen i 1914 bevarede hele Mellemskolen i Almenskolen og gav den tre parallelle Rækker, saa at Tallet af de hvert Aar overførte Frielever efterhaanden voksede op til 20 og derover. Med Henblik paa denne Udvikling hedder det i Kantaten fra 1915:

Nu spørges ikke om Stand eller Penge,
 nu der spørges kun, om man kan, om man vil,
 rige og fattige, Piger og Dreng,
 lærer, hvad de faa havde Eneret til.
 Evne og Vilje, trods Armod og Trang,
 er ikke mere til Trældom forbandet;
 frem vil de naa til at sprede en Gang
 Kundskabens Lys over Landet.

3.

Indlemmelsen i 1930 af de omliggende Distrikter betyder et nyt Udgangspunkt for Koldings kommunale Skolevæsen. Opførelsen af en ny Folkeskolebygning Syd for Aaen vil medføre, at den nuværende *Centralskoleordning* for Folkeskolens Vedkommende opgives for en *Distriktsordning*, i sine Hovedtræk gaaende ud paa, at Børn Nord for Aaen henvises til den nordlige Bydels Skoler, Børn fra den sydlige Bydel til de to Skoler Syd for Aaen. Distriktsordningen er den Ordning, som Udviklingen nødvendiggør i alle større Byer.

Ogsaa for Almenskolen vil Udviklingen om længere eller kortere Tid medføre en lignende Overgang fra Centralskoleordning til Distrikts-

skoleordning. Almenskolen, som i 1901 havde 114 Elever over 11 Aar, voksede til 240 i 1913 og til 359 ³⁵⁾ i 1929. Hvis denne Udvikling fortsættes, vil Elevtallet om andre 15 Aar være vokset op mod 500 Elever. Hvis, som meget tyder paa, den nuværende Mellemskole fra 11–15 Aar erstattes med en treaarig udvidet Barneskoleundervisning, som et Led af Folkeskolen, vil Stigningen blive langt hurtigere. Bortset fra, at der er Grænser for, hvor mange Elever Lederen af en højere Almenskole kan kende og følge med Hensyn til Flid og Fremgang, vil det Tidspunkt komme, da Udvidelsesmuligheder for Almenskolen paa den nuværende Plads slipper op. Disse kunde være skabt i 1914 mod Syd ved at inddrage Fattiggaardens Have med en samtidig Gaderegulering. Men man forpassede Lejligheden, og nu er der spærret af med den ny Gymasiebygning. Fortsat Udvidelse mod Nord i tilstrækkeligt Omfang vil af økonomiske Grunde være udelukket. Før eller senere vil en Deling af Mellemskolen (eller den udvidede Barneskoleundervisning) blive nødvendig. Under en eller anden Form vil Distriktsskoleprincippet trænge sig frem. Da *Distriktsskolen* bliver Skole for *alle* Børn fra vedkommende Distrikt, *er det ikke en Klasseskole*. Den nuværende Almenskole vil under denne Ordning, foruden at blive *Distriktsskole* for en Del af Mellemskoleundervisningen, vedblive at være *Centralskole* for hele Real- og Gymnasieundervisningen ³⁶⁾. Skolen vil vedblivende være Hjemstedet for Byens *højeste*

Undervisning og fortsætte 400 Aars Traditioner,
som der blev sunget ved Skoleindvielsen i 1915:

Se, Nutiden slaar i Fortiden Rod,
her fandtes de Graabrødres Rønner,
og Skolen skal staa, hvor en Gang den stod,
da Munkene bad deres Bønner.

4.

VIVAT. CRESCAT. FLOREAT ³⁷).

Noter.

Dr.: Georg Bruun: Dronning Dorotheas Skolehus. El.: Eliassen: Kolding fra Middelalder til Nutid. F. P.: Forstanderskabets Protokol. K. A.: Kolding Avis. K. F.: Kolding Folkeblad. Kp.: Koldingposten. Pr.: Skolens Program. Seks: Georg Bruun: Seks Rektorer. V. A.: Vejle Amts højere Realskole i Kolding.

1) V. A. S. 104—117. K. F. 1875 $\frac{5}{10}$; 1877 $\frac{25}{8}$, $\frac{3}{9}$; 1880 $\frac{17}{8}$, $\frac{8}{10}$. 2) V. A. S. 31—33. Pr. 1916 S. 4. 3) Dr. S. 28 og Note 4. 4) Seks S. 42. V. A. S. 116—117. 5) K. F. 1893 $\frac{31}{10}$. 6) K. A., K. F., Kp. 10.—15. September 1894. 7) K. F. 1895 $\frac{6}{12}$. 8) K. A., K. F. 1896 $\frac{5}{6}$. 9) K. F. 1897 $\frac{17}{12}$. 10) F. P. 1900 $\frac{30}{4}$. 11) K. F. 1901 $\frac{6}{12}$. 12) K. F. 1897 $\frac{17}{12}$. 13) F. P. 1885 $\frac{4}{9}$. 14) El. S. 357. 15) K. F. 1880 $\frac{17}{8}$, $\frac{31}{12}$; 1896 $\frac{5}{9}$. 16) Pr. 1899 S. 58. 17) K. F. 1884 $\frac{19}{12}$. 18) Seks S. 17. 19) K. F. 1876 $\frac{18}{8}$, $\frac{8}{9}$. 20) K. F. 1899 $\frac{20}{10}$. 21) F. P. 1900 $\frac{30}{4}$. Notetegn mangler i Teksten S. 61. 22) »For Kundskab og Borgerdyd«, Indskriften over Almenskolens Indgangsdør. V. A. Note 21. 23) Nu synges Sangen til Carl Niensens Melodi, givet til Skolen 1906. 24) »Culla« 1916 S. 12. Dr. S. 77—82. Georg Bruun: Kolding højere Almenskoles Majfest. Ove Brusendorff: Ynglingen S. 11—14. Blomsteroptøget bortfaldt 1930. 25) K. F. 1886 $\frac{7}{7}$, $\frac{9}{7}$, $\frac{14}{7}$; 1887 $\frac{11}{7}$. Af et Brev i Arkivet ses, at der ved Beregningen af vedkommende Elevs Karakter i Fransk var begaaet en Fejl, hvilken rettedes med Tilladelse af den ministerielle Censor. 26) K. F. 1885 $\frac{17}{6}$, $\frac{18}{6}$, $\frac{29}{6}$. 27) K. F. 1886 $\frac{11}{6}$. 28) Kp. 1888 $\frac{17}{11}$. 29) Kp. 1888 $\frac{17}{11}$, $\frac{22}{11}$. K. F. 1888 $\frac{17}{11}$, $\frac{20}{11}$. 30) El. S. 528. 31)

Kp. 1890 ²⁷/₁—³/₂. K. A. 1890 ²⁸/₁—¹/₂. K. F. 1890 ³/₂. ³²) Kp. 1893 ¹¹/₁₂ og følgende Numre. K. F. ¹³/₁₂, ¹⁸/₁₂, ²²/₁₂, ²⁸/₁₂. ³³) K. F. 1887 ¹⁹/₁₀. ³⁴) Pr. 1900 S. 14 og 18. Om A-Klasserne Pr. 1899 S. 58. ³⁵) Tallet 359, her og S. 45, der har foreligget trykt i flere Maaneder, skyldes en Meddelelse fra Skolen lige efter Sommerferien 1929. Det nu, Juni 1930, udkomne Program har 357. ³⁶) Jeg fremsatte første Gang disse Tanker i 1915 i en Indberetning til Skoleudvalgets Formand, Hr. Bankdirektør Bech, om Pladsforholdene i Skolen efter Opførelsen af den ny Gymnasiebygning. Jeg udtalte i Skrivelsen, at Almenskolen i de to Bygninger vilde kunne faa Plads til ca. 375 Elever, at dette Tal sandsynligvis vilde naas i Løbet af ca. 20 Aar, og at *der til den Tid maatte oprettes en ny Skole med en selvstændig Leder*, baade fordi yderligere Udvidelse paa Stedet var udelukket, og fordi Lederen af en højere Almenskole umuligt kunde have tilfredsstillende Undervisningstilsyn med flere end 375 Elever. ³⁷) Gid den maa leve — vokse — blomstre!